

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра фінансів, обліку та оподаткування

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ

Завідувач кафедри

_____ Тетяна КОСОВА

«___» «червня» 2023 р.

**КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
(ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА)**

**ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ
ОС «БАКАЛАВР»**

**Тема: «Фінансова реструктуризація в системі підвищенні ефективності
функціонування підприємства»**

Виконав(ла): Дарія РУСНАК

Керівник: кандидат економічних наук Анна МАРІНА

Консультанти з окремих розділів пояснювальної записки:

перший розділ - к. е. н., доцент Анна МАРІНА

другий розділ - к. е. н., доцент Анна МАРІНА

Нормоконтролер: старший викладач Наталія ЗАДЕРАКА

НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра фінансів, обліку та оподаткування

Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Освітньо-професійна програма «Фінанси і кредит»

ЗАТВЕРДЖУЮ

завідувач кафедри

Тетяна КОСОВА

«19» травня 2023 р.

ЗАВДАННЯ**на виконання кваліфікаційної роботи****здобувача вищої освіти РУСНАК Дарії Миколаївни**

(прізвище, ім'я у родовому відмінку)

1. Тема кваліфікаційної роботи «Фінансова реструктуризація в системі підвищенні ефективності функціонування підприємства» затверджена наказом ректора від 20.04.2023 № 530/ст.

2. Термін виконання роботи: з 22.05.2023 до 25.06.2023.

3. Вихідні дані до роботи: наукові публікації з питань фінансової реструктуризації та її впливу на результативність діяльності підприємств, особливостей організації фінансової діяльності на державних підприємствах, нормативно-правове забезпечення фінансової діяльності державних підприємств, статистична, облікова та фінансова інформація щодо діяльності підприємства.

4. Зміст пояснювальної записки:

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. РОЛЬ ФІНАНСОВОЇ РЕСТРУКТУРИЗАЦІЇ У ПІДВИЩЕННІ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

1.1. Сутність та зміст фінансової реструктуризації

1.2. Інструменти та методи фінансової реструктуризації

1.3. Оцінка впливу фінансової реструктуризації на ефективність діяльності підприємства

Висновки до розділу 1

РОЗДІЛ 2. ЗАСТОСУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ РЕСТРУКТУРИЗАЦІЇ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНОГО ПІДПРИЄМСТВА «НАЦІОНАЛЬНА АТОМНА ЕНЕРГОГЕНЕРУЮЧА КОМПАНІЯ «ЕНЕРГОАТОМ»

2.1. Фінансово-економічний паспорт та діяльність ДП «НАЕК «Енергоатом»

2.2. Аналіз фінансового стану ДП «НАЕК «Енергоатом» та виявлення проблем підвищення ефективності діяльності

2.3. Визначення пріоритетних напрямів фінансової реструктуризації ДП «НАЕК «Енергоатом»

Висновки до розділу 2

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

5. Перелік обов'язкового графічного (ілюстративного) матеріалу:

ЛИСТ 1. Класифікація фінансової реструктуризації ЛИСТ 2. Інструменти та методи фінансової реструктуризації. ЛИСТ 3. Фінансово-економічний паспорт підприємства. ЛИСТ 4. Аналіз складу, структури, динаміки джерел фінансування і кредитування підприємства. ЛИСТ. 5. Основні проблеми підвищення ефективності діяльності підприємства. ЛИСТ. 6. Пріоритетні напрями фінансової реструктуризації для підвищення ефективності діяльності державного підприємства.

6. Календарний план-графік

№ пор.	Завдання	Термін виконання	Відмітка про виконання
1	Написання першого розділу кваліфікаційної роботи та надання його керівнику	22.05.2023 – 28.05.2023	
2	Написання та оформлення матеріалів другого розділу кваліфікаційної роботи і надання його керівнику	29.05.2023 – 04.06.2023	
3	1. Узгодження кваліфікаційної роботи з науковим керівником. 2. Проходження нормоконтролю та перевірку на академічну доброчесність. 3. Отримання рецензії та відгуку на кваліфікаційну магістерську роботу. 4. Підготовка виступу.	05.06.2023 – 08.06.2023	
4	1. Переплетення кваліфікаційної роботи, підготовка презентації та доповіді 2. Подання кваліфікаційної роботи та супровідних документів секретарю ДЕК	09.06.2023 – 11.06.2023 12.06.2023	

7. Консультанти з окремих розділів

РОЗДІЛ	КОНСУЛЬТАНТ (посада, прізвище, ім'я, по батькові)	ПІДПИС, ДАТА	
		ЗАВДАННЯ ВИДАВ	ЗАВДАННЯ ПРИЙНЯВ
РОЗДІЛ 1	к. е. н. Анна МАРИНА		
РОЗДІЛ 2	к. е. н. Анна МАРИНА		

8. Дата видачі завдання: «19» травня 2023 р.

Керівник кваліфікаційної роботи _____ Анна МАРИНА

(підпис керівника)

Завдання прийняв до виконання _____ Дарія РУСНАК

(підпис здобувача)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1. РОЛЬ ФІНАНСОВОЇ РЕСТРУКТУРИЗАЦІЇ У ПІДВИЩЕННІ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ...	10
1.1. Сутність та зміст фінансової реструктуризації.....	10
1.2. Інструменти та методи фінансової реструктуризації.....	19
1.3. Оцінка впливу фінансової реструктуризації на ефективність діяльності підприємства.....	22
Висновки до розділу 1.....	32
РОЗДІЛ 2. ЗАСТОСУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ РЕСТРУКТУРИЗАЦІЇ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНОГО ПІДПРИЄМСТВА «НАЦІОНАЛЬНА АТОМНА ЕНЕРГОГЕНЕРУЮЧА КОМПАНІЯ «ЕНЕРГОАТОМ».....	34
2.1. Фінансово-економічний паспорт та діяльність ДП «НАЕК «Енергоатом».....	34
2.2. Аналіз фінансового стану ДП «НАЕК «Енергоатом» та виявлення проблем підвищення ефективності діяльності.....	41
2.3. Визначення пріоритетних напрямів фінансової реструктуризації ДП «НАЕК «Енергоатом»	47
Висновки до розділу 2.....	56
ВИСНОВКИ.....	60
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	66
ДОДАТКИ.....	70

РЕФЕРАТ

Пояснювальна записка до кваліфікаційної роботи «Фінансова реструктуризація в системі підвищенні ефективності функціонування підприємства»: 69 стор., 10 рис., 9 табл., 43 літературних джерела.

Мета кваліфікаційної роботи – розробка пропозицій з підвищення ефективності функціонування підприємства на основі фінансової реструктуризації.

Об’єкт дослідження – процес пошуку шляхів підвищення ефективності функціонування підприємства на основі фінансової реструктуризації.

Предмет дослідження – сукупність теоретико-методичних та науково-практичних аспектів підвищення ефективності функціонування підприємства на основі фінансової реструктуризації в умовах ДП «НАЕК «Енергоатом».

Методи дослідження: порівняння, класифікація, деталізація та ідентифікація, таблиці, рисунки, нормативний, економіко-математичне моделювання, факторний і коефіцієнтний аналіз.

Результати кваліфікаційної роботи рекомендується використовувати під час проведення наукових досліджень та в практичній діяльності підприємства.

ФІНАНСОВА РЕСТРУКТУРИЗАЦІЯ, СИСТЕМА, ПІДВИЩЕННЯ, ЕФЕКТИВНІСТЬ, ФУНКЦІОНУВАННЯ, ПІДПРИЄМСТВО

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

АТ – акціонере товариство

ВСП - відокремлений структурний підрозділ

ДП – державне підприємство

КВЕД – класифікація видів економічної діяльності

Н(П)СБО - Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку в державному секторі

Н(П)СБОДС - Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку в державному секторі

НБУ - Національний банк України

НКЦПФР – Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку

СГД – суб'єкт господарської діяльності

ТОВ – товариство з обмеженою відповідальністю

ФУ – фінансова установа

ВСТУП

Актуальність проблеми. У сучасних умовах в Україні введено воєнний стан, частина підприємств знаходиться на окупованих територіях, значна їх кількість має зруйновані виробничі потужності, порушені логістичні зв'язки тощо. Загальний стан економіки вітчизняних суб'єктів господарювання характеризується як кризовий. Одним із найважливіших інструментів виправлення ситуації на краще є фінансова реструктуризація підприємств як їх здатність пристосовуватись до мінливого ринкового середовища в обмеженому та стратегічному часових періодах. Фінансова реструктуризація може здійснюватися підприємствами не тільки в умовах кризи, або передкризовому стані. Використання цього інструменту є актуальним і нормально функціонуючими підприємствами для підтримки і/або підвищення рівня власної конкурентоздатності та ефективності. Вчасність проведення фінансової реструктуризації і грамотна розробка її програми сприяє фінансовому оздоровленню підприємства і забезпеченню стабільності його довгострокового розвитку. Тому проблема реструктуризації як на макро-, так і на мікрорівні набула вагомого значення у процесі подолання спаду економіки України в умовах воєнного стану, її післявоєнного відновлення і забезпечення подальшого зростання.

У багатьох країнах світу державні підприємства є важливою складовою їх економік через фіскальну роль та велике значення для національної безпеки. Держава має вирішальний вплив на формування статутних капіталів зазначених підприємств, але їх функціонування переважно здійснюється на ринкових засадах. На відміну від бюджетних установ, які утримуються державою і є слабо комерціалізованими, державні підприємства є виробниками готової продукції, товарів, робіт і послуг, задовольняють ринковий попит і отримують комерційні доходи.

Мета кваліфікаційної роботи – розробка пропозицій з підвищення ефективності функціонування підприємства на основі фінансової

реструктуризації. Відповідно до мети кваліфікаційної роботи необхідно вирішити наступні задачі:

- розкрити сутність та зміст фінансової реструктуризації;
- систематизувати інструменти та методи фінансової реструктуризації;
- провести оцінку впливу фінансової реструктуризації на ефективність діяльності підприємства;
- сформувати фінансово-економічний паспорт та систематизувати діяльність ДП «НАЕК «Енергоатом»;
- проаналізувати фінансовий стан ДП «НАЕК «Енергоатом» та виявити проблеми підвищення ефективності діяльності;
- визначити пріоритетні напрями фінансової реструктуризації ДП «НАЕК «Енергоатом».

Об'єкт дослідження – процес пошуку шляхів підвищення ефективності функціонування підприємства на основі фінансової реструктуризації.

Предмет дослідження – сукупність теоретико-методичних та науково-практичних аспектів підвищення ефективності функціонування підприємства на основі фінансової реструктуризації в умовах ДП «НАЕК «Енергоатом».

Методи дослідження. Методи дослідження: порівняння, класифікація, деталізація та ідентифікація, таблиці та рисунки, нормативний, економіко-математичне моделювання, факторний і коефіцієнтний аналіз.

Інформаційною базою дослідження є законодавчо-нормативні акти, наукові публікації вітчизняних вчених у фахових виданнях, академічні видання, монографії, матеріали наукових конференцій, інтернет-ресурси, матеріали фінансової звітності, податкової, статистичної звітності Хортицької філії КБ «Приватбанк» Запорізького регіонального управління.

Теоретичною та методологічною основою дослідження є праці вітчизняних та закордонних вчених-фінансистів, Закони України і нормативні акти НБУ. Інформаційну основу дослідження склали дані фінансової звітності та первинного бухгалтерського обліку банку. На підставі викладеного вище

тема кваліфікаційної роботи, присвяченої дослідженню організації фінансів банківських установ, є актуальною.

Практичне значення одержаних результатів. Результати кваліфікаційної роботи рекомендується використовувати під час проведення наукових досліджень та в практичній діяльності СГД.

Структура, зміст та обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається із вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Основний зміст кваліфікаційної роботи розміщено на 69 сторінках друкованого тексту, у тому числі 9 таблиць, 10 рисунків та 3 додатка на 29 сторінках. Список використаних літературних джерел налічує 43 найменування і подано на 5 сторінках.

Публікації.

1. Ярошевська О.В., Мельник В. В., Руснак Д. М. Формування, консолідація, аналіз та аудит фінансової звітності державних підприємств. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2013. №2. С. 62-66. (У фаховому виданні)

2. Ярошевська О.В., Сербін В. І., Руснак Д. М. Фінансове-контрольне забезпечення діяльності суб'єктів підприємництва державного сектора. Матер. III Міжн. наук.-практ. конф. «ПІДПРИЄМНИЦТВО ТА ТОРГІВЛЯ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ» (18-19 травня 2023 року, м. Луцьк). Луцьк: Луцький національний технічний університет), 2023. С. 14-15.

РОЗДІЛ 1

РОЛЬ ФІНАНСОВОЇ РЕСТРУКТУРИЗАЦІЇ У ПІДВИЩЕННІ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

1.1. Сутність та зміст фінансової реструктуризації

Слово «реструктуризація» складається з префіксу «ре» та кореня «структура» і означає процес зміни структури чого-небудь. Законодавство України містить декілька дефініцій поняття реструктуризації. Положення про реструктуризацію підприємств, затверджене Наказом Міністерства промислової політики від 18.07.2008 № 460, визначає її як комплекс організаційно-господарських, фінансово-економічних, правових, технічних заходів, спрямованих на підвищення ефективності функціонування об'єкта.

Н(П)СБОДС 128 «Зобов'язання», затверджене Наказом Міністерства фінансів України від 24.12.2010 № 1629, трактує реструктуризацію як програму суттєвої зміни виду, обсягу, способу здійснення діяльності. суб'єкта державного сектору.

Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями, затверджене Постановою Правління НБУ від 30.06.2016 № 351, визначає реструктуризацію як зміну істотних умов діючого договору для пом'якшення вимог до боржника у зв'язку з його фінансовими труднощами, необхідністю створення сприятливих умов для виконання ним кредитних зобов'язань. Об'єктами реструктуризації за кредитним договором є: процентна ставка; прощення частини боргу; графік його погашення боргу; терміни і суми погашення основної частини кредиту, комісії тощо. Юридичним оформленням реструктуризації є укладання додаткової угоди з позичальником.

Положення про порядок проведення реструктуризації кредитної заборгованості фізичних осіб (крім фізичних осіб – підприємців) за кредитними договорами, виконання зобов'язань за якими забезпечене

іпотекою, перед банками, процедура ліквідації яких здійснюється Фондом гарантування вкладів фізичних осіб, затверджене Фондом гарантування вкладів фізичних осіб від 05.02.2018 № 372 дає аналогічне визначення реструктуризації як зміни істотних умов за кредитним договором, договором забезпечення шляхом підписання додаткових договорів з позичальником, поручителем, гарантом, заставаодавцем із метою створення умов для виконання укладеного раніше кредитного договору на основі зміни процентної ставки, графіка погашення боргу, строків і сум погашення тіла кредиту, розміру комісійної винагороди і черговості платежів.

Об'єктами реструктуризації відповідно до діючого законодавства може бути: банк, підприємство, борги боржника, податковий борг, боргові зобов'язання, інвестиційний проект, податкова заборгованість, боргові зобов'язання за запозиченням, заборгованість за випуском облігацій.

Методичні рекомендації про порядок реорганізації, реструктуризації комерційних банків, затверджені Постановою Правління ШБУ від 09.10.2000 № 395 визначають реструктуризацію як комплекс організаційно-господарських, фінансово-економічних, правових, технічних заходів, орієнтованих на зміцнення фінансового стану, ліквідності та платоспроможності банку. Формами реструктуризації банку є: реорганізація, повна або часткова зміна власника, переведення боргових зобов'язань на іншу особу, залучення юридичної особи-інвестора, санація. Метою реструктуризації банку є його фінансове оздоровлення та створення умов для задоволення вимог кредиторів.

Кодекс України з процедур банкрутства [15] трактує реструктуризацію підприємства як сукупність організаційно-економічних, правових, технічних заходів, змінюючих його структуру, управління, власника, організаційно-правову форму, орієнтовану на фінансове оздоровлення, зростання обсягів виробництва конкурентоспроможної продукції, підвищення його ефективності. Цим же Кодексом реструктуризація боргів боржника визначається як судова процедура у справі про неплатоспроможність фізичної

особи, що застосовується з метою відновлення її платоспроможності шляхом зміни, порядку виконання зобов'язань відповідно до затвердженого плану.

Податковий кодекс України [27] під реструктуризацією накопиченого платником податкового боргу розуміє його відстрочення або розстрочення, а також його часткове списання.

Положення про порядок здійснення емісії облігацій внутрішніх місцевих позик та їх обігу, затверджене Рішенням НКЦПФР від 29.04.2014 № 578 визначає реструктуризацію боргових зобов'язань як зміну істотних умов місцевих запозичень у формі випуску облігацій, яке не вважається новим запозиченням.

Порядок підготовки, реалізації, проведення моніторингу та завершення реалізації проектів економічного і соціального розвитку України, що підтримуються міжнародними фінансовими організаціями, затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 27.01.2016 № 70, трактує реструктуризацію інвестиційного проекту як внесення змін до договору України та/або бенефіціару з міжнародними фінансовими організаціями щодо очікуваних результатів, обсягу робіт, компонентів інвестиційного проекту, перерозподілу коштів, особи бенефіціара, графіка впровадження, умов позики, вимог щодо звітування та дати завершення реалізації проекту, а також до показників моніторингу та оцінки (результативності).

Реструктуризація може реалізуватися у добровільній та примусовій формі (у процесі процедур банкрутства поряд із санацією). У випадку неплатоспроможності фізичної особи призначається керуючий реструктуризацією - арбітражний керуючий, призначений господарським судом. Кодекс України з процедур банкрутства [15] передбачає наступні форми реструктуризації:

- реструктуризація підприємства;
- реструктуризація активів (зміни складу та структури активів, термінів їх погашення);
- реструктуризація боргів (зміни способу та порядку виконання

зобов'язань боржника).

- реструктуризація організаційно-правової та виробничої структури боржника.

При відкритті справи про неплатоспроможність боржника господарський суд визначає процедури реструктуризації, призначає її керуючого, встановлює терміни підготовки та подання плану реструктуризації не пізніше трьох місяців. Останній розробляється з метою відновлення платоспроможності боржника і має містити таку інформацію: причини неплатоспроможності; визнані судом вимоги кредиторів із зазначенням їх розміру та черговості задоволення; майновий стан боржника за результатами проведення інвентаризації; доходи боржника, у тому числі отримувані під час проведення процедур реструктуризації; щомісячна сума погашення вимог кредиторів; вимоги кредиторів, які будуть списані у разі виконання плану реструктуризації боргів.

Реструктуризація боргів боржника може відбуватися в таких формах: реалізація частини майна боржника, у тому числі того, що є предметом забезпечення зобов'язань; зміну способу та порядку виконання зобов'язань, у тому числі розміру та строків погашення боргів; відстрочення, розстрочення, списання повної чи часткової суми боргів; їх погашення третіми особами на підставі договорів поруки, гарантії тощо; покращення майнового стану боржника тощо.

1.2. Інструменти та методи фінансової реструктуризації

Закон України «Про фінансову реструктуризацію» [32] поширюється на випадки її добровільного проведення шляхом вжиття комплексу заходів з реструктуризації грошового зобов'язання та/або господарської діяльності боржника. Останнім є СГД, який має заборгованість хоча б перед однією ФУ, що не є пов'язаною з боржником особою, та ініціює проведення процедури

фінансової реструктуризації. До складу боржників, які можуть їх ініціювати, відносять комунальні та державні підприємства, крім ФУ та казенних підприємств;

До складу грошового зобов'язання включаються: неустойка (штраф, пеня), інші майнові чи фінансові санкції: не включаються - зобов'язання перед засновниками, заборгованість із заробітної плати працівників. Його склад і розмір визначаються на день подання боржником до секретаріату письмової заяви про фінансову реструктуризацію.

Окрім боржника, суб'єктами фінансової реструктуризації є:

- забезпечений кредитор, вимоги якого забезпечені заставою (у тому числі іпотекою);

- залучений кредитор, вимоги якого можуть бути реструктуризовані за його згодою, а також орган стягнення, між боржником та залученим кредитором підписується письмовий договір - згода на фінансову реструктуризацію, яка є підставою для початку її проведення;

- інвестор - фізична особа та/або юридична особа, яка бере участь у процедурі фінансової реструктуризації боржника;

- арбітр - фізична особа, яка здійснює професійну діяльність та призначена арбітражним комітетом для вирішення спорів під час проведення фінансової реструктуризації.

Фінансова реструктуризація проводиться на підставі плану – договору між боржником, залученими кредиторами та інвесторами, а також іншими особами. Між ФУ укладається рамковий договір про координацію їхніх дій у процедурі фінансової реструктуризації боржника;

Метою фінансової реструктуризації боржників є:

- відновлення господарської діяльності через вихід із критичного фінансового стану;

- підтримки стабільності фінансової системи;

- забезпечення доступу до фінансування для відновлення платоспроможності.

Підставою для проведення процедур фінансової реструктуризації є критичний фінансовий стан боржника при перспективності господарської діяльності, підтвердженій залученими кредиторами у згоду на фінансову реструктуризацію на основі огляду фінансово-господарської діяльності.

Боржник не має права подавати заяву про фінансову реструктуризацію протягом 18 місяців після початку проведення попередньої процедури або після ініціювання ним процедур санації до порушення провадження у справі про банкрутство. Якщо заяву про фінансову реструктуризацію подають декілька пов'язаних між собою осіб, то їх фінансове оздоровлення може проводитися в рамках однієї процедури за умови, що залучені кредитори - ФУ кожного боржника письмово погодили її проведення.

У процедурі реструктуризації можуть приймати участь ФУ, які є кредиторами боржника, та інші кредитори, не пов'язані з боржником. Причому кількість їх голосів визначається пропорційно розміру грошових зобов'язань боржників або їх груп у разі спільного проведення процедури фінансової реструктуризації, перед таким кредитором, кратному 1000 грн. Залученим кредитором також є орган стягнення, у т. ч. за податковим боргом. Якщо розмір грошового зобов'язання боржника перед ним становить менше $1/3$ загальної суми боргу перед усіма залученими кредиторами на день подання до секретаріату письмової заяви про фінансову реструктуризацію, то згода органу стягнення на участь у її процедурі непотрібна. Якщо частка боргу більше $1/3$, то орган стягнення має підписати згоду на реструктуризацію. Рамковий договір відповідно до проєкту, розробленого НБУ, унормовує принципи та засади координації між ФУ під час процедури фінансової реструктуризації. НБУ оприлюднює відповідний проєкт на своєму офіційному веб-сайті для надання зауважень і пропозицій, готує остаточну редакцію, схвалює рамковий договір та оприлюднює його. Формою приєднання ФУ до рамкового договору є письмове офіційне повідомлення НБУ. Співробітництво між ФУ у процедурі фінансової реструктуризації не

виключають права уповноважити одну з них для проведення переговорів з боржником або для представництва їхніх інтересів.

У процедурах фінансової реструктуризації мають право брати участь такі суб'єкти: Фонд гарантування вкладів фізичних осіб, державні банки та банки за участю держави. Формами фінансової реструктуризації є відстрочка погашення грошового зобов'язання боржника, зміна валюти його виконання, зміна величини процентних ставок, встановлення їх на рівні, нижчому за собівартість залучення коштів банками, повне зупинення нарахування процентів, часткове списання боргу тощо. При підписанні рамкового договору та участі у процедурі фінансової реструктуризації Фонд гарантування вкладів фізичних осіб представляє усі банки, в яких було введено тимчасову адміністрацію.

Якщо фінансову реструктуризацію проводять дві або більше ФУ, то вони можуть утворити координаційний комітет ФУ для обміну інформацією, проведення переговорів та вирішення інших питань. Він складається з усіх залучених кредиторів - ФУ. Залучені кредитори, що не є ФУ, для вирішення аналогічних завдань можуть утворити комітет кредиторів, або уповноважити одного із них для проведення переговорів від їх імені або для координації зусиль без утворення комітету кредиторів. Уповноважена особа має регулярно звітувати перед залученими кредиторами про перебіг і зміст переговорів щодо проведення реструктуризації.

Боржник зобов'язаний надавати залученим кредиторам та інвесторам таку інформацію:

- про фінансовий стан власний та фінансових поручителів, наявність та стан заставного майна власного і майнових поручителів, комерційну діяльність та її перспективи, прогноз основних операційних та фінансових показників;

- фінансову звітність за вимогами МСФЗ або Н(П)СБО, затверджену аудитором або аудиторською фірмою, за кожен з трьох фінансових років, які передують початку фінансової реструктуризації,

- результати оцінки результатів фінансового-господарської діяльності;
  - результати оцінки конкурентних переваг та комерційного потенціалу;
  - іншу інформацію, передбачену законом, або за запитом залученого кредитора (інвестора).
- результати експертної оцінки заставного майна власного та майнового поручителя.

Від учасників процедури фінансової реструктуризації вимагається не розголошення даних документів та звітів, а також конфіденційної інформацію, якою вони володіють.

Координаційним органом з питань організації та проведення процедури фінансової реструктуризації є Спостережна рада, яка складається з дев'яти осіб, які працюють на громадських засадах, - по одному представнику від НБУ, а також центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну фінансову політику, державну політику у сфері економічного розвитку, державну правову політику, державну політику з питань банкрутства. Також до складу Спостережної ради входять п'ять представників від професійних об'єднань (учасників та експертів фінансових ринків, представників бізнесу), кандидатури яких обговорені на відповідному комітеті Верховної Ради України. Спостережна рада очолюється головою, обраним її членами простою більшістю голосів. Вона формує персональний склад секретаріату; затверджує положення про нього; контролює діяльність секретаріату, узагальнює його звітність, моніторить процедури проведення фінансової реструктуризації; формує складу арбітражного комітету і затверджує персональний список арбітрів, арбітражний регламент, ставки арбітражного збору; затверджує вимоги до незалежних експертів, а також регламент своєї діяльності.

На Секретаріат Спостережної ради покладено функції: інформаційно-аналітичного, організаційного та адміністративного забезпечення процедур реструктуризації; вирішення адміністративних та процедурних питань, підготовка звітів; упорядкування та поширення інформації; розробки

процедури фінансової реструктуризації та вимоги до документів; оприлюднення інформації на власному веб-сайті. Проте участь у переговорах щодо реструктуризації між боржником і залученими кредиторами не є функцією Секретаріату.

Спостережна рада створює також Арбітражний комітет у складі голови та двох заступників, які мають бути незалежними від учасників фінансової реструктуризації. На розгляд арбітражу залучені кредитори можуть передати будь-який спір, який розглядається відповідно до арбітражного регламенту.

Фінансова реструктуризація передбачає позасудове вирішення проблеми погашення грошового зобов'язання шляхом переговорів між боржником, пов'язаними особами, кредиторами та інвесторами. Її процедури зніщуються шляхом подання письмової заяви боржника про до секретаріату за умови відсутності щодо нього справи про банкрутство, або здійснення досудової санації. Заява та додатки до неї мають містити: письмову згоду на передачу спорів до арбітражу від боржника; перелік залучених та забезпечених кредиторів, пов'язаних осіб боржника; згоди на реструктуризацію кредиторів тощо. Останні мають бути підписаними однією чи кількома ФУ, не пов'язаними з боржником, яким належить не менше 50% загальної суми вимог, за винятком вимог пов'язаних ФУ.

Після реєстрації заяви про реструктуризацію від боржника Секретаріат здійснює її перевірку на предмет відповідності існуючим вимогам. У разі позитивного рішення щодо проведення процедур фінансової реструктуризації не пізніше ніж за 7 робочих днів до перших зборів залучених кредиторів боржник має надати їм таку інформацію:

- обґрунтування необхідності фінансової реструктуризації;
- довідку про обсяг зобов'язань боржника в розрізі основних контрагентів та їх груп, в т. ч із виділенням ФУ і пов'язаних осіб;
- наявність простроченої заборгованості і вимог кредиторів щодо дострокового погашення кредитів;
- фінансовий стан боржника та його майнових поручителів;

- прогноз операційних та фінансових показників з горизонтом в один рік;
- перелік судових та виконавчих проваджень, відкритих проти боржника.

Повідомлення про початок проведення реструктуризації боржника розсилається секретаріатом кредиторам і пов'язаним особам не пізніше наступного робочого дня і має містити: повне найменування боржника та його реквізити; перелік залучених кредиторів і пов'язаних осіб; дату початку проведення процедури; інформацію про запровадження мораторію; дату, час та місце проведення перших зборів залучених кредиторів. Згода на реструктуризацію боржника до ухвали судом рішення про порушення провадження у справі про банкрутство є підставою для зупинення процедури банкрутства за заявою залученого кредитора.

З дня початку проведення фінансової реструктуризації запроваджується мораторій, який діє до завершення її процедури, але не більше ніж протягом 90 днів. За згодою залучених кредиторів зазначений термін може бути пролонгований або припинений. Мораторій є спеціальним режимом функціонування боржника, коли йому забороняється: виконувати вимоги кредиторів; примусово звертати стягнення на майно, передане в забезпечення виконання зобов'язань перед залученими кредиторами; укладати угоди про заставу чи іпотеку майна; робити залік взаємних вимог тощо. Під час мораторію не перебачено: нарахування неустойки (штрафів, пені), інших фінансових санкцій; врахування його для визначення терміну позовної давності.

Дія мораторію поширюється тільки на вимоги залучених кредиторів, пов'язаних осіб боржника, а також зобов'язання із заподіяння шкоди життю та здоров'ю громадян, виплати заборгованості із заробітної плати перед працівниками тощо. Умовою проведення фінансової реструктуризації є вживати заходів боржником для захисту та збереження свого майна. Альтернативою мораторію є підписання з боржником договору про відстрочку із залученими кредиторами та пов'язаними особами.

Початок фінансової реструктуризації супроводжується вирішенням питань щодо: мораторію і відстрочки; проведення незалежних експертиз фінансово-господарського стану боржника та виконання плану реструктуризації; проведення спільних процедур кількох пов'язаних осіб; створення координаційного комітету ФУ і комітету кредиторів; підготовки плану реструктуризації тощо. Останній затверджується зборами залучених кредиторів. Протягом 90 календарних днів із дати початку реструктуризації боржник і залучені кредитори мають узгодити її план, відсутність згоди є підставою для припинення процедури фінансової реструктуризації. План реструктуризації має містити суми та умови: виплат боржника за вимогами залучених кредиторів і пов'язаних осіб; сплати зобов'язань за податками, зборами та іншими обов'язковими платежами; участі інвесторів; відкриття банківських рахунків; погашення заборгованості перед іншими кредиторами боржника; отримання фінансування. Також оговорюються: порядок здійснення контролю за виконанням плану; умови та наслідки його розірвання тощо. Інструментами реструктуризації грошових зобов'язань, наведеними у плані, є: внесення змін до кредитних договорів, інших укладених договорів, умов боргових зобов'язань або зміни їх форм; надання нового фінансування боржнику; відчуження майна боржника, заставодавця (іпотекодавця); повна або часткова передача кредиту права власності на майно боржника; відчуження майна боржника, списання частини боргу; розірвання або внесення змін до договорів; звернення стягнення на предмет існуючого забезпечення, або надання додаткового забезпечення; переведення зобов'язань в капітал; залучення нових інвестицій боржником; задоволення вимог; емісія цінних паперів; реорганізація боржника у формі злиття, приєднання, поділу, виділення, перетворення; заміни керівництва та/або органів контролю і управління боржника за рекомендацією залучених кредиторів - ФУ; зміна структури корпоративного управління боржника; передачі йому в оренду та/або лізинг майна залученого кредитора тощо.

У разі проведення реорганізації боржника залученим кредиторам заборонено вимагати від нього дострокового виконання зобов'язань або їх забезпечення. У Плані реструктуризації залучені кредитори можуть поділитися на категорії залежно від виду вимог та наявності забезпечення.

Положення затвердженого Плану реструктуризації обов'язковими для виконання залученими кредиторами, боржником, його пов'язаними особами та поручителями. У разі недостатності голосів залучених кредиторів виникає спір і план реструктуризації затверджується рішенням арбітра. Він набирає юридичної сили з дня його затвердження. Від залученого кредитора, який не підтримав план реструктуризації, не можна вимагати: надання фінансування боржнику; списання частини його боргу; зупинення нарахування процентів; отримання в рахунок задоволення вимог боржника його майна.

Затверджений план реструктуризації має переважну силу над будь-якими договорами між залученими кредиторами та боржником, він не потребує додаткового погодження органом стягнення. Підписаний план реструктуризації надсилається боржником до секретаріату, у нього можуть вноситися зміни в установленому порядку. Підставами для припинення плану є неможливість підписання договорів, змін до них, необхідних для завершення реструктуризації.

Завершення процедури фінансової реструктуризації пов'язано з такими фактами: підписання плану; отримання висновку про неперспективність господарської діяльності боржника; відкликання боржником своєї заяви протягом 30 календарних днів з моменту її подання; недосягнення згоди між залученими кредиторами і боржником тощо.

Залучені кредитори – ФУ у будь-який момент процедури фінансової реструктуризації мають право прийняти рішення про її завершення через невиконання зобов'язань боржника або неможливість вирішення спорів арбітром.

1.3. Оцінка впливу фінансової реструктуризації на ефективність діяльності підприємства

Фіскальні відносини державних підприємств стосуються як видаткової частини бюджету (асигнування у формі дотацій, субвенцій, цільового фінансування), так і дохідної, оскільки вони є платниками податків і дивідендів, а їхні боргові зобов'язання в багатьох країнах гарантуються урядом. Погоджуємося з Ловінською Л. Г., Мамишевим А. В., що діяльність державних підприємств пов'язана з проведенням квазіфіскальних операцій від імені уряду, реалізацією корупційних схем, тому вони виступають потенційним джерелом фіскальних ризиків [1, с. 114]. Підвищення фінансової результативності державних підприємств, а іноді і подолання збитковості, вимагає впровадження ними сучасних механізмів корпоративного управління і контролю. Зазначені обставини і потреби ефективного використання державних коштів вимагають зростання прозорості їх діяльності, яка забезпечується формуванням фінансової звітності за міжнародними стандартами, її оприлюдненням та аудитуванням. У контексті викладеного проблематика статті є актуальною.

Питання управління державними підприємствам знаходяться у центрі уваги багатьох вчених. Шубіна С. В., Малахов В. А., Медведєва А. Т. вважають його завданнями [2, с. 128]: підвищення прибутковості з урахуванням фаз життєвого циклу і стану зовнішнього середовища; скорочення витрат; раціоналізація використання власних та запозичених ресурсів; виявлення і освоєння резервів підвищення прибутку та рентабельності; постійний моніторинг, аналіз і контроль фінансових результатів. У статті Безверхого К. розглянуто нагальні питання організації й методології обліку та звітності дивідендів державних підприємств України [3, с. 19]. Ряд вчених виходять із необхідності врахування галузевих особливостей при управлінні державними підприємствами. Сердюк О. С. акцентує увагу на тому, що проблеми вугільної промисловості можуть бути

вирішені шляхом перетворення державних підприємств на державно-приватні консорціуми як ефективне середовище реалізації інвестиційних проектів інноваційного типу [4; 5]. Питання планування та проведення аудиту на підприємствах, віднесених до управління державного концерну «Укроборонпром», є предметом дослідження Слуцького Є. В. [6, с. 235]. У статті Ткач О. Л. розроблено пропозиції з забезпечення ефективності проведення аудиту державних підприємств водного господарства [7, с. 194]. Дмитренко Г. В. акцентує увагу на важливості фінансового аудиту господарських операцій, які відбуваються в системі державного земельного кадастру [8, с. 87].

У працях наступних авторів порушуються загальні питання контролю діяльності державних підприємств із боку суспільства. Сагайдак Р. А. пропонує відмовитися від терміну «інспектування» на користь понять «державний фінансовий аудит» та «перевірка державних закупівель», які більшою мірою відповідають потребам контролю законності та ефективності використання бюджетних коштів [9, с. 96]. А Назарова Г. Б. пропонує основні принципи організації та методики аудиту оренди окремого майна або цілісних майнових комплексів державних підприємств [10, с. 248]. Високо оцінюючи науковий доробок зазначених авторів, слід визнати необхідність подальшого дослідження питань обліково-аналітичного та контрольного забезпечення фінансового менеджменту державних підприємств.

Станом на 01.01.2022 року в Україні функціонує 1458248 суб'єктів господарювання, у т.ч. державні підприємства – 3571 од. (0,245%), казенне підприємство - 29 од. (0,002%), комунальні підприємства – 14139 од. (0,97%) [11].

Правовий статус державних та комунальних підприємств визначає Глава 8 Господарського Кодексу України (ГКУ) [12]. Діяльність державного підприємства, як самостійного господарюючого суб'єкта, заснована на державній власності і зводиться до виробництва товарів, надання послуг та суспільних благ на комерційних (некомерційних) засадах для отримання

прибутку (задоволення суспільних потреб). Державні підприємства створюються з метою здійснення пріоритетних загальнодержавних науково-виробничих і науково-технічних програм, розбудови виробничої та соціальної інфраструктури, необхідної для нормального функціонування та розвитку соціально-економічної системи. Специфічними ознаками державних підприємств є: прямий або опосередкований контроль держави через уповноважені органи; цільова спрямованість діяльності на розв'язання певних суспільних проблем загальнодержавного або місцевого значення; самостійність як господарюючого суб'єкта; права юридичної особи.

Відповідно до п. 8 статті 73 ГКУ державне унітарне підприємство має формувати річну фінансова звітність, що підлягає обов'язковій перевірці незалежним аудитором, відібраним за критеріями, визначеними Кабінетом Міністрів України. Інформація про діяльність державного унітарного підприємства має оприлюднюватися на власній веб-сторінці або на офіційному веб-сайті державного органу, у сфері управління якого він знаходиться, на цілодобовій і безоплатній основі. Аудит державного унітарного підприємства проводиться у таких випадках: відповідно до вимоги закону; за рішенням наглядової ради; за рішенням суб'єкта управління об'єктами державної власності, що здійснює функції з управління підприємством. До обліково-звітної та контрольної-аналітичної інформації державного унітарного підприємства, яка підлягає обов'язковому оприлюдненню, відносять: квартальну, річну фінансова звітність за останні три роки, включаючи видатки на виконання некомерційних цілей державної політики та джерела їх фінансування; аудиторські висновки до річної фінансової звітності за останні три роки, річні звіти наглядової ради та керівника. Термін оприлюднення річної фінансової звітності та аудиторського висновку щодо неї - 30 квітня року, що настає за звітним періодом. Такі самі терміни передбачені п. 4 статті 14 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» для головних розпорядників бюджетних коштів у частині оприлюднення річної фінансової звітності, річної консолідованої

фінансової звітності [13]. Термін зберігання фінансової звітності з аудиторськими висновками на веб-сайтах - не менше шести років.

Відповідно до п. 7 ст. 74 Господарського Кодексу України державне унітарне комерційне підприємство може бути перетворене у державне акціонерне товариство, 100% акцій якого належать державі, у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України. На базі державних підприємств можуть бути створені Державні акціонерні компанії (ДАК) і Національні акціонерні компанії (НАК) з метою підвищення ефективності управління державною власністю.

В Україні функціонують такі НАК: НАК «Нафтогаз України», ПрАТ «Національна енергетична компанія «Укренерго», ПАТ «НАК «Укрсвітлолізинг», НАК «Надра України», «НАК «Украгролізинг». Законом України від 06.02.2023 № 2896-IX унормовано перетворення ДП НАЕК «Енергоатом» в АТ НАЕК «Енергоатом», 100 відсотків акцій якого належать державі і не підлягають приватизації [14]. Необхідність складання консолідованої фінансової звітності пояснюється тим, що деякі ДП, ДАТ, НАК за своєю сутністю являють холдингові компанії, які складаються із декількох чи багатьох підприємств. Наприклад, до складу АТ НАЕК «Енергоатом» входить чотири атомні електростанції: Запорізька АЕС, Рівненська АЕС, Південноукраїнська АЕС, Хмельницька АЕС.

Державні підприємства в Україні поширені у пріоритетних і стратегічних галузях національної економіки, серед яких: оборонна, транспортна, нафтогазова, гірничо-збагачувальна, видобувна, спиртова, лісова тощо. У Реєстр великих платників податків України на 2023 рік входить 57 державних підприємств. Суб'єкти господарювання представлені в реєстрі по мірі зменшення обсягів виручки від реалізації продукції за 2020 рік (табл. 1.1).

**Фрагмент Реєстру великих платників податків України на 2023 рік
в частині державних підприємств**

№ п/п	№ у реєстрі	Суб'єкт господарювання	2020, тис. грн.		Рентабельність, %
			Виручка від реалізації	Чистий прибуток	
1	2	3	4	5	6
1	2	НАК «Нафтогаз України»	121058717	-18001701	-14,87
2	124	ДП «Антонов»	7513302	1071816	14,27
3	128	ДП «Адміністрація морських портів України»	7377266	2636290	35,74
4	253	ДП «Київське конструкторське бюро «ЛУЧ»	3843002	442056	11,5
5	440	ДП «Східний Гірничо-Збагачувальний Комбінат»	2195659	-550199	-25,06
6	463	ДП Міжнародний аеропорт «Бориспіль»	2070843	-1482213	-71,58
7	519	ДП «Укрспирт»	1849984	32153	1,74
8	547	ДП «Укрхімтрансміак»	1753281	165367	9,43
9	627	ДП «Обслуговування повітряного руху України «Украерорух»	1508893	-1478220	-97,97
10	777	ДП «Науково-виробниче об'єднання «Павлоградський хімічний завод»	1184495	-156899	-13,25
11	788	ДП «Житомирський бронетанковий завод»	1153575	141050	12,23
12	818	ДП «Маріупольський морський торговельний порт»	1080332	54507	5,05
13	829	ДП «Медзакупівлі України»	1061344,9	222,4	0,02
14	845	ДП «Виробниче об'єднання Південний машинобудівний завод імені О. М. Макарова»	1019274	-672235	-65,95
15	899	ДП «Харківський бронетанковий завод»	915657	127064	13,88
16	903	ДП зовнішньоекономічної діяльності «Укрінтеренерго»	904306	25896	2,86
17	1003	ДП «Український державний центр радіочастот»	704670	19879	2,82
18	1009	ДП «Морський торговельний порт «Чорноморськ»	697268	-92650	-13,29
19	1110	ДП «Національні інформаційні системи»	494939	49371	9,98
20	1195	ДП «Укрметртестстандарт»	366188	35362	9,66
21	1245	ДП «Міжнародний аеропорт «Львів» ім. Данила Галицького»	291703	2619	0,9
22	1274	ДП «Одеський морський порт»	251900	66415	26,37
23	1280	ДП «Документ»	240947	-19090	-7,92
24	1309	ДП «Житомирський лікєро-горілчаний завод»	195281	487	0,25

Закінчення табл. 1.1

1	2	3	4	5	6
25	1321	ДП «Генеральна Дирекція з обслуговування іноземних представництв»	174620	5205	2,98
26	1323	ДП «Клесівський лісгосп»	169410	350	0,21
27	1327	ДП «Сарненський лісгосп»	165649	2522	1,52
28	1332	ДП «Управління відомчої воєнізованої охорони»	160987,7	10865,8	6,75
29	1334	ДП «Тетерівський лісгосп»	159834	1232	0,77
30	1337	ДП «Костопільський лісгосп»	152415	5048	3,31
31	1340	ДП «Державтотранс НДІпроект»	145540	20892	14,35
32	1341	ДП «Вигодський лісгосп»	139711	2201	1,58
33	1345	ДП «Корюковський лісгосп»	128993	1287	1
34	1346	ДП «Маневицький лісгосп»	128517	2096	1,63
35	1350	ДП «Бродівське лісгосп»	126356	2547	2,02
36	1351	ДП «Черкаський лісгосп»	125578	782	0,62
37	1350	ДП «Бродівський лісгосп»	126356	2547	2,02
38	1351	ДП «Черкаський лісгосп»	125578	782	0,62
39	1354	ДП «Укрвугілля»	122592	-752,5	-0,61
40	1355	ДП «Осмолодський лісгосп»	117165	847	0,72
41	1356	ДП «Брустурянське лісомисливське господарство»	114487	1635	1,43
42	1362	ДП «Овруцький спецлісгосп»	110764	903	0,82
43	1363	ДП «Звенигородський лісгосп»	110450	4464	4,04
44	1365	ДП «Смілянський лісгосп»	106829	3583	3,35
45	1368	ДП «Уманський лісгосп»	102134	10182	9,97
46	1369	ДП «Славутський лісгосп»	101619	3216	3,16
47	1371	ДП «Шепетівський лісгосп»	95090	945	0,99
48	1372	ДП «Ізяславський лісгосп»	92910	1024	1,1
49	1374	ДП «Вінницький лісгосп»	83820	1336	1,59
50	1377	ДП «Чернігівський військовий лісгосп»	78204	3043	3,89
51	1380	ДП «Юрковецький спиртзавод»	72686	-2029	-2,79
52	1382	ДП «Дрогобицький лісгосп»	70798	194	0,27
53	1388	ДП «Чигиринський лісгосп»	60150	1440	2,39
54	1404	ДП «Український інститут інтелектуальної власності»	26275	80456	306,21
55	1414	ДП «Нафтогазбезпека»	3930	-15364	-390,9
56	1422	ДП «Добропіллявугілля-видобуток»	н/д	-351	
57	1439	Державний концерн «Укроборонпром»	н/д	162232	

Джерело: побудовано за даними [15]

Рейтинг державних підприємств в Реєстрі очолюють три підприємства з відповідними обсягами виручки від реалізації продукції: НАК «Нафтогаз України» (121058,7 млн. грн.), ДП «Антонов» (7513,3 млн. грн.),

ДП «Адміністрація морських портів України» (7377,3 млн. грн.). Із представлених суб'єктів господарювання 12 (21,05% від загальної

чисельності) є збитковими. Найбільші обсяги збитків (у млн. грн.) і збитковості (%) відповідно демонструють: НАК «Нафтогаз України» (-18001,7; -14,87), ДП «Східний Гірничо-Збагачувальний Комбінат» (-550,2; -25,06%), ДП Міжнародний аеропорт «Бориспіль» (-1482,2; -71,58%), ДП «Украерорух» (-1478,2; -97,97%), ДП «Павлоградський хімічний завод» (-156,9; -13,25); ДП «Виробниче об'єднання Південний машинобудівний завод імені О. М. Макарова» (-672,2; -65,95). Найбільші відносні показники збитковості має ДП «Нафтогазбезпека» (-390,9%).

Окрім фінансової звітності, державні підприємства формують нефінансову звітність для зменшення асиметрії економічної інформації на основі збалансованої системи показників [16, с. 145]. Формування нефінансової звітності є демонстрацією дотримання державними підприємствами загальної концепції соціальної відповідальності, яка розкривається індикаторами їх економічної, соціальної, екологічної діяльності у розрізі функціональних та стратегічних напрямів за окремими напрямами (охорона природи, регіональні, соціальні програми тощо). Нефінансова звітність державних підприємств формується на основі стандартів *GRI (Global Reporting Initiative)* – глобальної ініціативи зі звітності ООН, приєднання до якої носить добровільний характер.

Важливість контрольного процесу функціонування державних підприємств обумовлена складністю економічної ситуації в Україні, наявністю військового стану, неефективністю управління на різних рівнях тощо. У провідних країнах світу сформувався інститут державних аудиторів (ревізорів), діяльність яких відноситься до категорії аудиту адміністративної діяльності. В Україні органи державного зовнішнього і внутрішнього фінансового контролю проводять ревізії та аудити підприємств державного сектору економіки. Їх метою є попередження: зловживань з державними ресурсами, незаконного, нецільового та неефективного витрачання коштів, шахрайства з державною власністю; зведення до мінімуму, а у разі настання – відшкодування втрачених державних фінансів [17, с. 84]. У діяльність органів

зовнішнього аудиту імплементуються міжнародні стандарти вищих органів фінансового контролю (*International Standards of Supreme Audit Institutions (ISSAI)*), зокрема *ISSAI 300* «Основні принципи аудиту ефективності». Ним регламентується обов'язковий вибір державними аудиторами загальної стратегії проблемного чи системного підходу, або їх комбінації для забезпечення стійкості і надійності доказової бази аудиту державних підприємств. Програма аудиту ефективності має містити показники і критерії, за якими оцінюється діяльність державного підприємства, ефективність використання ним фінансових ресурсів і державної власності. Аудитори мають знати особливості функціонування державних підприємств, виконання ними програмних завдань і функцій, що буде гарантувати дієвість аудитів у сфері державного управління та використання бюджетних коштів, реалізації програмно-цільового методу тощо.

Важливим напрямком діяльності Державної аудиторської служби України є організація аудиту безперервності діяльності державних підприємств, оскільки від їх здатності продовжувати діяльність у найближчому майбутньому залежить аргументованість рішень щодо різних аспектів загальнодержавної фінансово-економічної політики, функціонування стратегічних галузей національної економіки, забезпечення обороноздатності країни. При плануванні аудиту державних підприємств необхідно враховувати ризики припинення їх діяльності [18, с. 38], які можна згрупувати наступним чином: організаційно-управлінські (бюрократизм, закупівельні специфікації, акцент на формальні процедури, неповне співпадіння індивідуальних цілей державних підприємств і держави загалом); особливості стимулювання праці (низький рівень заробітної плати порівняно з приватним сектором; її недостатній стимулюючий вплив; складність встановлення результатів роботи державних службовців; корупція); особливості секторального середовища (відсутність конкуренції; бюрократична монополія на окремі галузі національної економіки).

Проведення аудитів дозволить підвищити достовірність інформації про функціонування державного сектора економіки, спрогнозувати ризики і наслідки його розвитку. Забезпечення якості незалежного зовнішнього і внутрішнього аудиту державних підприємств дозволяє виявити певні помилки у веденні бухгалтерського обліку та формуванні фінансової звітності, вчасне усунення яких суттєво не позначиться на погіршенні фінансового стану. Системний ефект від проведення аудиту державних підприємств дозволяє підтримувати принципи законності, економічності, ефективності, результативності та прозорості управління державними фінансами. Проте проведення фінансового аудиту на державних підприємствах характеризується багатьма недоліками, серед яких [19, с. 69]: низька толерантність керівництва через усвідомлення недосконалості обліково-аналітичних процедур, слабкості системи внутрішнього контролю, наявності фактів корупції і махінацій; значний обсяг підготовчої роботи, зокрема проведення інвентаризацій, проведення незалежної оцінки майна; відсутність чітких термінів для завершення аудиту; побоювання отримання аудиторського висновку із застереженнями або негативного висновку; зростання вартості аудиторських послуг через монополізацію ринку; недостатня обізнаність працівників державних компаній із Міжнародними стандартами фінансової звітності, Національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку. Для вирішення зазначених проблем пропонується: створення незалежних наглядових рад державних підприємств, які будуть оцінювати результати їх діяльності і взаємодіяти із зовнішніми аудиторами; поглиблення співпраці вітчизняних аудиторських компаній із міжнародними аудиторськими фірмами з метою опанування провідного світового досвіду; зростання кількості кваліфікованих аудиторів для стимулювання і поживлення конкуренції на ринку; підвищення рівня поінформованості керівництва державних підприємств з питань аудиторських перевірок; підвищення рівня розкриття інформації; забезпечення її достовірності та

прозорості діяльності державних підприємств із метою уникнення корупційних порушень і спрощення роботи аудиторів.

Підготовка до зовнішнього аудиту корупційних ризиків у діяльності підприємств і акціонерних товариств державної форми власності та його планування здійснюється за такими етапами [20, с. 16]: вивчення і розуміння діяльності підприємства та її специфіки; аналіз зовнішнього та внутрішнього середовища; виявлення зацікавлених сторін, із якими можна ув'язати корупційні ризики; складання плану і програми аудиту; визначення імовірнісних джерел походження корупційних ризиків - видів діяльності, які: найбільш вразливі до проявів корупції; можуть мати значні негативні наслідки; усуненням яких можна досягти результатів у короткий термін і з мінімальними витратами; за раніше не проводилась оцінка ризиків; зниження ризиків може надати значного ефекту. Обґрунтування вибору сфер діяльності, загальних та спеціалізованих функцій підприємства оформлюється письмово і погоджується аудиторською фірмою з уповноваженою особою замовника на проведення аудиту – державного підприємства.

Перспективами державних підприємств в умовах модернізації системи управління ними є [21, с. 154]: впровадження системи *KPI* (англ. *Key Performance Indicator*) в частині ефективного використання державної власності; розробка наскрізної системи матеріального стимулювання працівників з урахуванням персональних *KPI*; приведення системи державного менеджменту відповідно до керівних принципів *OECD* (англ. *Organisation for Economic Co-operation and Development*) щодо корпоративного управління на підприємствах державної форми власності; розробка та імплементація антикорупційних стратегій для упередження втрати державних фінансів; впровадження цифрових стратегій для покращення цифрових навичок контрагентів державного підприємства та потенційних реципієнтів послуг, вмінь користуватися публічними цифровими даними з питань державного фінансового контролю; підготовка відповідних

аналітичних збірок, типологій для проведення (моніторингу) ІТ-аудиту, інституціоналізації системи е-контролю (без виходу на об'єкт перевірки).

Висновки до розділу 1

1. Державні підприємства України функціонують як казенні та комерційні за принципами винятковості державної власності; розмежування функцій держави як власника і регулятора, а державного підприємства – як суб'єкта господарської діяльності; поєднання комерційних і некомерційних цілей, транспарентність; соціальна відповідальність, антикорупційна ідеологія. З метою підвищення ефективності управління державною власністю на базі унітарних державних комерційних підприємств можуть бути створені Державні і Національні акціонерні компанії, 100% акцій яких належать державі і які не підлягають приватизації.

2. Державні унітарні підприємства і акціонерні товариства, засновані на державній власності, мають формувати річну фінансову звітність і консолідовану фінансову звітність, що підлягає обов'язковій перевірці незалежним аудитором. Реалізація принципу транспарентності вимагає обов'язкового оприлюднення аудитованої звітності за три останні роки на веб-сайтах із терміном зберігання не менше семи років. Окрім фінансової звітності, державні підприємства формують нефінансову звітність для зменшення асиметрії економічної інформації на основі збалансованої системи показників

3. Результати аналізу показали, що державні підприємства в Україні поширені у пріоритетних і стратегічних галузях національної економіки, серед яких: оборонна, транспортна, нафтогазова, гірничо-збагачувальна, видобувна, спиртова, лісова тощо. У Реєстр великих платників податків України на 2023 рік входить 57 державних підприємств, п'ята частина із них є збитковою, що свідчить про низький рівень фінансового державного корпоративного менеджменту.

4. Аудит фінансової звітності державних підприємств проводиться

органами державного зовнішнього і внутрішнього фінансового контролю України на основі міжнародних стандартів, які поступово імплементуються у вітчизняну практику. Він виконує надзвичайно важливі функції: по-перше, підтримання на належному рівні якості управління державною власністю і бюджетними ресурсами; по-друге, розбудова системи внутрішнього контролю, яка унеможливує зловживання і сприяє зростанню ефективності діяльності державних підприємств; по-третє, відшкодування втрачених фінансів через недосконале і нераціональне використання державного майна та фінансових ресурсів.

5. Визначено переваги державних підприємств від проходження процедур аудиту; систематизовано фактори, які стримують споживання аудиторських послуг, а також розроблено пропозиції з їх усунення і формування лояльності державних підприємств до інституту аудиторів. Особливий акцент зроблено на організації і методиці аудиту корупційних ризиків діяльності підприємств і акціонерних товариств державної форми власності з метою упередження вчинення корупційних правопорушень, а також проведення ефективної антикорупційної політики на рівні держави.

РОЗДІЛ 2

**ЗАСТОСУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ РЕСТРУКТУРИЗАЦІЇ ДЛЯ
ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНОГО
ПІДПРИЄМСТВА «НАЦІОНАЛЬНА АТОМНА ЕНЕРГОГЕНЕРУЮЧА
КОМПАНІЯ «ЕНЕРГОАТОМ»**

**2.1. Фінансово-економічний паспорт та діяльність
ДП «НАЕК »Енергоатом»**

Об'єктом кваліфікаційної роботи є Державне підприємство «Національна атомна енергогенеруюча компанія «Енергоатом», скорочено ДП «НАЕК » Енергоатом». СГД має ідентифікаційний код 24584661 і знаходиться за адресою 01032, Україна, м. Київ, Назарівська, 3; має телефон та факс: 0442777883, 0442777883, а також електронну пошту: energoatom@atom.gov.ua.

Державна реєстрація СГД відбулася 20.12.1996 відповідно до постанови Кабінету Міністрів України «Про створення Національної атомної енергогенеруючої компанії «Енергоатом» від 17.10.1996 № 1268 на базі майна атомних електростанцій та їх інфраструктури.

Станом на 01.01.2022 статутний капітал ДП «НАЕК » Енергоатом» становить 164875664000 (грн), середня кількість працівників - 33827 (осіб).

Основним видом за КВЕД є 35.11 - Виробництво електроенергії.

ДП «НАЕК » Енергоатом» обслуговується в АТ «Укресімбанк» (МФО 322313), в якому він має поточний рахунок у національній валюті (UA533223130000026002230019275) та в іноземній валюті (USD533223130000026002230019275).

ДП «НАЕК » Енергоатом» має такі ліцензії:

- на виробництво електричної енергії, видану Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері енергетики та комунальних послуг (безстрокова);

- на зберігання пального, видану Державною фіскальною службою України до 16.12.2024;

- на діяльність експлуатуючої організації на етапі життєвого циклу «експлуатація ядерної установки», видану Державною інспекцією ядерного регулювання України (діє до видачі ліцензії на провадження діяльності на етапі життєвого циклу «зняття з експлуатації ядерної установки» енергоблока);

- перевезення пасажирів, небезпечних вантажів та небезпечних відходів автомобільним транспортом, міжнародні перевезення пасажирів та вантажів автомобільним транспортом, видану Державною службою України з безпеки на транспорті (безстрокова);

- надання послуг і виконання робіт протипожежного призначення за переліком, що визначається Кабінетом Міністрів України, видану Державною службою України з надзвичайних ситуацій (безстрокова);

- централізоване водопостачання та водовідведення, видану Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері енергетики та комунальних послуг (безстрокова);

- транспортування теплової енергії магістральними та місцевими (розподільчими) тепловими мережами, видану Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері енергетики та комунальних послуг (безстрокова);

- постачання теплової енергії, видану Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері енергетики та комунальних послуг (безстрокова);

- придбання, зберігання, перевезення, використання, реалізація (відпуск) прекурсорів (списку 2 таблиці IV) Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, видану Державною службою України з лікарських засобів та контролю за наркотиками до 22.08.2024;

- поводження з небезпечними відходами, видану Міністерством екології та природних ресурсів України (безстрокова);

- медична практика, видану Міністерством охорони здоров'я України (безстрокова);
- виробництво теплової енергії, видану Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері енергетики та комунальних послуг (безстрокова);
- використання джерел іонізуючого випромінювання, видану Державною інспекцією ядерного регулювання України до 19.12.2024;
- підготовка персоналу для експлуатації ядерних установок, видану Державною інспекцією ядерного регулювання України до 19.08.2026;
- будівництво об'єктів, що за класом наслідків (відповідальності) належать до об'єктів з середніми та значними наслідками, видану Державною архітектурно-будівельною інспекцією України (безстрокова);
- кабельне мовлення, видану Національною радою України з питань телебачення і радіомовлення до 27.05.2031;
- провайдер програмної послуги, видану Національною радою України з питань телебачення і радіомовлення до 15.11.2028;
- надання послуг у галузі криптографічного захисту інформації (крім послуг електронного цифрового підпису) та технічного захисту інформації за переліком, що визначається Кабінетом Міністрів України, видану Адміністрацією Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України (безстрокова);
- освітня діяльність у сфері професійно-технічної освіти, видану Міністерством освіти та науки України (безстрокова);
- спеціальний дозвіл на користування надрами, виданий Держгеонадра до 22.12.2038;
- дозвіл на використання номерного ресурсу, виданий Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації до 24.11.2022;
- роздрібна торгівля алкогольними напоями, видану Державною фіскальною службою України до 01.02.2024;

- виробництво лікарських засобів, видану Державною службою України з лікарських засобів та контролю за наркотиками (безстрокова);

- виробництво кисню медичного, видану Держлікслужбою (безстрокова);

- провайдер програмної послуги, видану Національною радою з питань телебачення і радіомовлення до 15.05.2031.

ДП «НАЕК » Енергоатом» має мережу філій та інших відокремлених структурних підрозділів, які забезпечують власну наукову, конструкторсько-технологічну і виробничу базу, сприяють підвищенню якості і оперативності експлуатації й ремонтів обладнання, знижуючи залежність від підрядників та вирішуючи проблему імпортозаміщення:

- ВСП «Запорізька АЕС» - Україна, 71503, Енергодар;

- ВСП «Южно-Українська АЕС» - Україна, 55000, Южноукраїнськ;

- ВСП «Рівненська АЕС» - Україна, 34400, Вараш;

- ВСП «Хмельницька АЕС» - Україна, 30100, Нетішин;

- ВСП «Централізовані закупівлі» - Україна, 01011, Київ;

- ВСП «Управління справами» - Україна, 01011, Київ;

- ВСП «Аварійно-технічний центр» - Україна, 08140, Києво-

Святошинський р-н, село Шевченкове;

- ВСП «Науково-технічний центр» - Україна, 01011, Київ;

- ВСП «Атоменергомаш» - Україна, 71503, Енергодар;

- ВСП «Атомремонтсервіс» - Україна, 07100, Славутич;

- ВСП «Складське господарство» - Україна, 34400, Вараш;

- ВСП «Атомпроектінжиніринг» - Україна, 01033, Київ;

- ВСП «Донузлавська ВЕС» - Україна, 95439, Сімферополь;

- ВСП «КБ Атомприлад» - Україна, 01032, Київ;

- ВСП «Автоматика та машинобудування» - Україна, 52204, Жовті Води;

- Представництво ДП «НАЕК «Енергоатом» в Брюсселі - Бельгія, 1000,

Брюссель;

- ВСП «Енергоатом-Трейдинг» - Україна, 01032, Київ.

ДП «НАЕК » Енергоатом» підпорядкована Міністерству палива та енергетики України. Відповідно до Розпорядження Кабінету Міністрів України № 50-р від 20.01.2021 «Деякі питання управління об'єктами державної власності» управління корпоративними правами та єдиним майновим комплексом СГД здійснює Кабінет Міністрів України.

У 2021 році ДП «НАЕК » Енергоатом» купила частки у статутних капіталах ТОВ «Хмельницькенергозбут» та ТОВ «Миколаївська електропостачальна компанія» та уклала договори на управління корпоративними правами у рамках заходів із нейтралізації загроз в енергетичній сфері. У 2022 році ДП «НАЕК » Енергоатом» купила 100% частки у статутному капіталі ТОВ «Черкасиенергозбут» і уклала корпоративний договір щодо даної компанії. Проте Антимонопольний комітет України не видав необхідні дозволи, тому ДП «НАЕК » Енергоатом» не отримала контроль над вищезазначеними товариствами.

ДП «НАЕК «Енергоатом» є емітентом облігацій (табл. 2.1). Емісія здійснена 30.05.2013 шляхом закритого (приватного) розміщення на внутрішньому ринку України. Облігації - іменні, відсоткові, звичайні номінальною вартістю 1000,0 грн у кількості 1700000 штук. Вони включені до котирувального списку 2-го рівня ПАТ «Фондова біржа ПФТС» в обсязі 100% емісії.

Місія ДП «НАЕК «Енергоатом» полягає у безпечному та надійному виробництві електроенергії в інтересах енергетичної безпеки, енергонезалежності, безпеки життєдіяльності персоналу та населення, сталого розвитку економіки та безвуглецевого енергетичного майбутнього України

Паспорт ДП «НАЕК «Енергоатом»: 4% ВВП, перше місце серед енергогенеруючих компаній за обсягом виробництва, покриття 55% потреби України в електроенергії (в осінньо-зимові періоди - 70%), п'яте місце серед найбільших операторів атомних електростанцій світу.

Таблиця 2.1

Інформація про облігації ДП «НАЕК «Енергоатом»

Дата реєстрації виробництва	Номер свідоцтва про реєстрацію виробництва	Найменування органу, що зареєстрував випуск	Міжнародний ідентифікаційний номер	Облігації (відсоткові, цільові, дисконтні)	Номінальна вартість (грн.)	Кількість у виробництві (шт.)	Форма існування та форма виробництва	Загальна номінальна вартість (грн)	Процентна ставка за облігаціями (у відсотках)	Строк виплати процентів	Сума виплаченого процентного доходу у звітному періоді (грн)	Дата погашення облігацій
27.12.2012	311/2/12	НКЦПФР	UA4000151021	Відсоткові	1000	1700000	Електронні іменні	1700000000	14,4	Щоквартально з 27.03.2013	126916254	14.12.2022

Джерело: www.smida.gov.ua

Питома вага електроенергії у обсягах виробництва і реалізації ДП «НАЕК «Енергоатом» складає 99,5% (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Інформація про обсяги виробництва та реалізації електроенергії ДП «НАЕК «Енергоатом» у 2021 році

№ з/п	Основні види продукції	Обсяг виробництва і реалізації		
		у натуральній формі, млн кВт*год	у грошовій формі (тис. грн)	у % до всього обсягу
1	виробництва	80904568071	82682940	99,5
2	реалізація	80692167903	82682940	99,5

Джерело: www.smida.gov.ua

Основним елементом собівартості (35,9%) є матеріальні витрати, представлені сировиною та матеріалами, ядерним паливом, електроенергією, іншими матеріальними витратами (рис. 2.1).

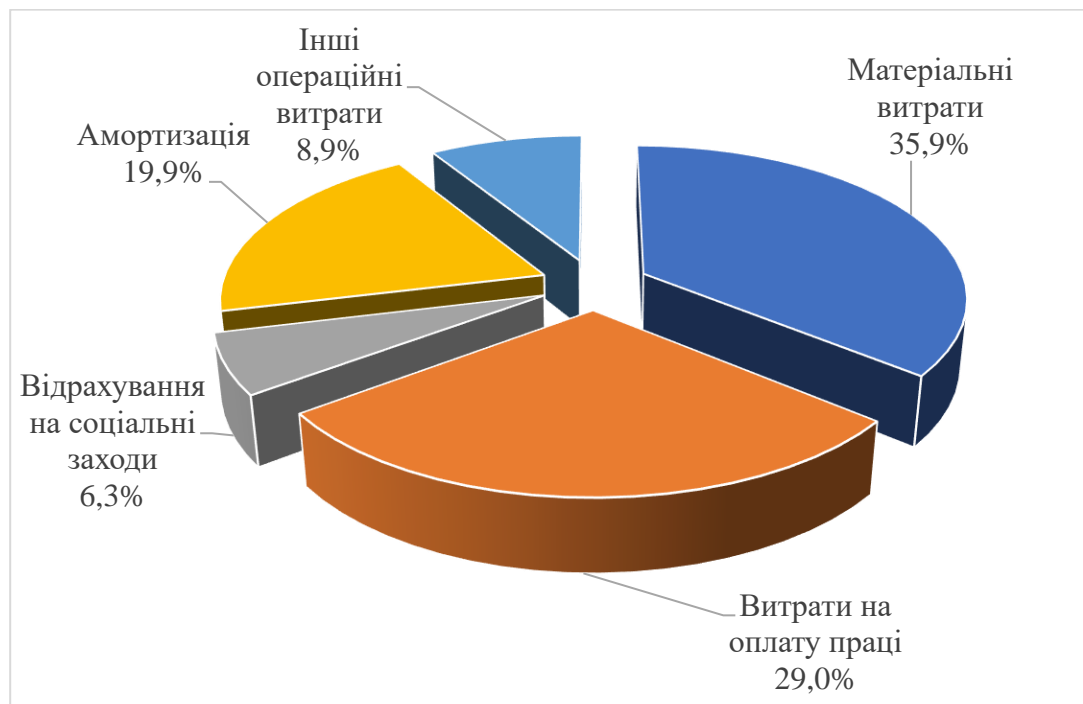

Рис. 2.1 – Структура собівартості реалізованої продукції ДП «НАЕК «Енергоатом» у 2021 році

Джерело: власні розрахунки

ДП «НАЕК «Енергоатом» у 2021 році користувалося послугами таких юридичних осіб:

1. ТОВ АУДИТОРСЬКА ФІРМА «ПРАЙСВОТЕРХАУСКУПЕРС (АУДИТ)» (код 21603903, 01032, Україна, м. Київ, вул. Жилинська, 75) надає аудиторські послуги фінансової звітності (ліцензія №0152 від 30.10.2018, видана Аудиторською палатою України).

2. ПАТ «Національний депозитарій України» (код ЄДР 30370711, 04107, Україна, м. Київ, вул. Тропініна 7-Г) здійснює депозитарне обслуговування емісії цінних паперів (ліцензія №1340 від 13.07.2015 НКЦПФР).

2.2. Аналіз фінансового стану ДП «НАЕК» Енергоатом» та виявлення проблем підвищення ефективності діяльності

Динаміка активів ДП «НАЕК» Енергоатом» протягом 2017-2021 років демонструвала стійку тенденцію до зростання із 206281,4 млн. грн. до 236617,5 млн. грн. за лінійним законом (рис. 2.2).

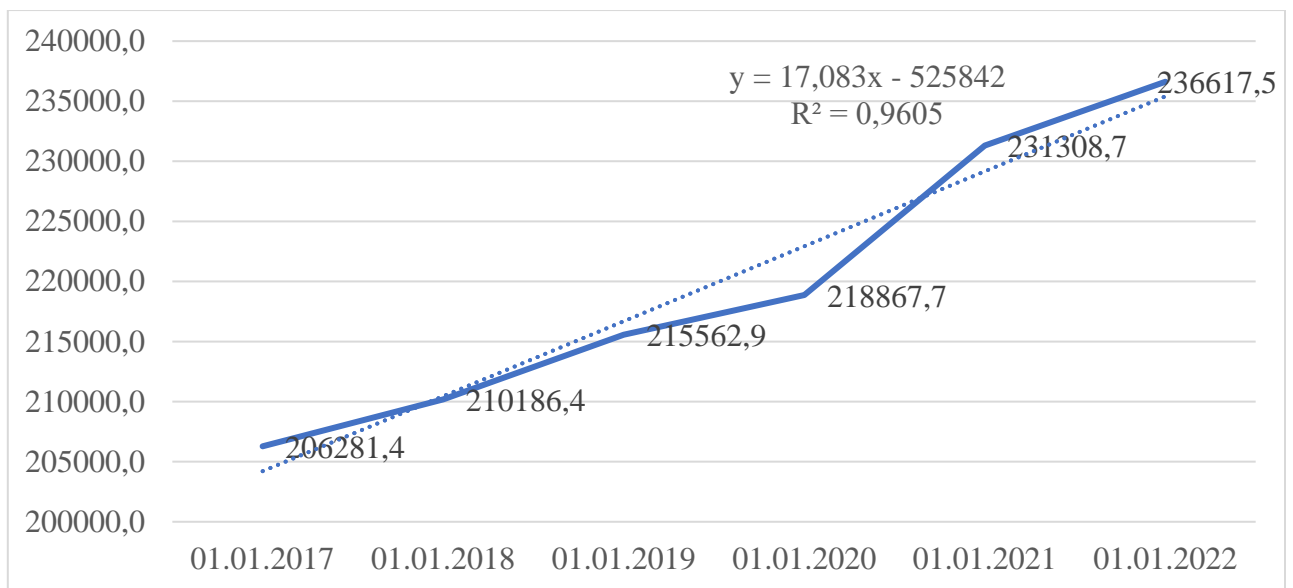

Рис. 2.2 – Динаміка активів ДП «НАЕК» Енергоатом» протягом 2017-2021 років, млн. грн.

Джерело: власні розрахунки

На відміну від активів, власний капітал протягом 2017-2021 років скоротився з 159609,3 млн. грн. до 132760,1 тис. грн. також за лінійним законом (рис. 2.3).

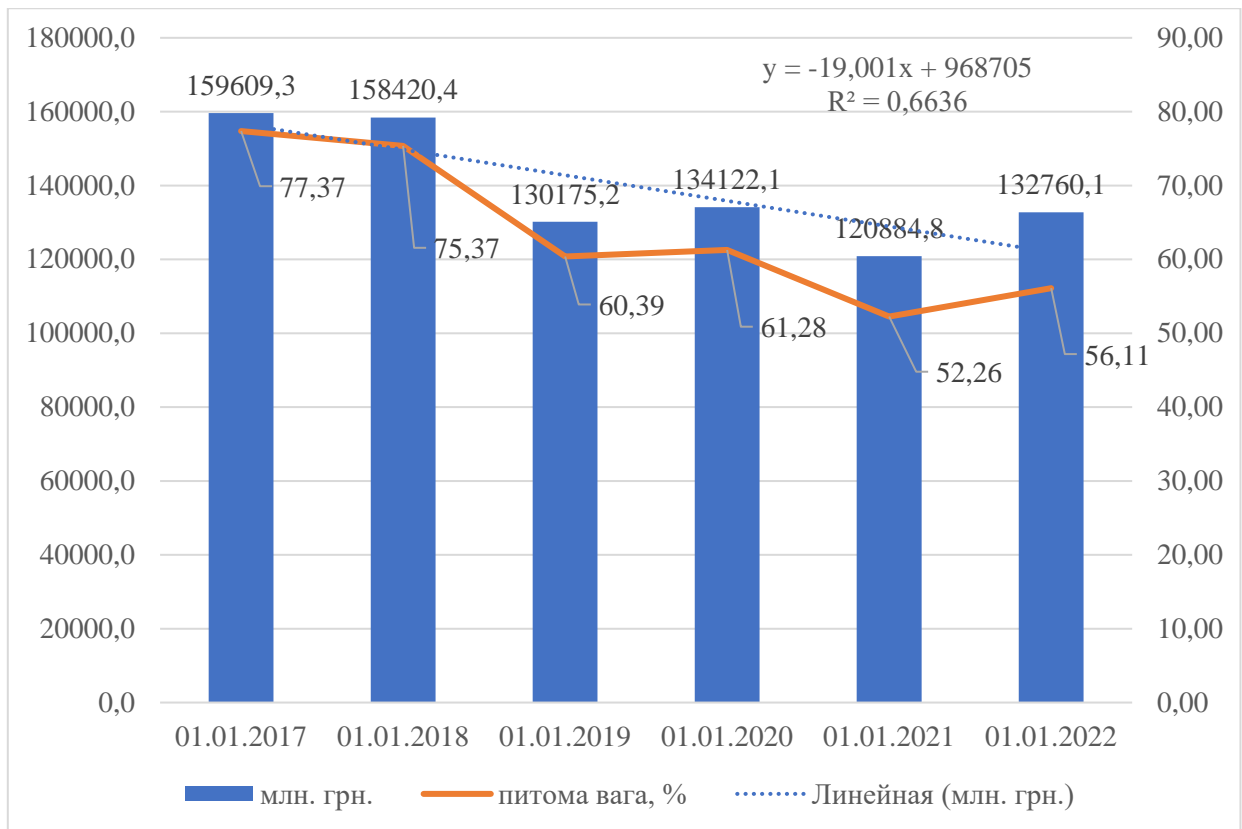

Рис. 2.3 – Динаміка власного капіталу ДП «НАЕК» Енергоатом» протягом 2017-2021 років, млн. грн.

Джерело: власні розрахунки

Через це питома вага власного капіталу в активах скоротилася з 77,37% до 56,11%, що негативно позначається на фінансовій стійкості ДП «НАЕК» Енергоатом». Основною причиною зазначеної ситуації є зростання непокритих збитків у 1 розділі пасиву балансу протягом 2017-2021 років із (-6520,9) млн. грн. до (-41804,8) тис. грн. (рис. 2.4).

Фінансові результати ДП «НАЕК» Енергоатом» є нестабільними, оскільки відсутні чіткі тренди, а у 2017 та 2020 роках отримані чисті збитки (рис. 2.5).

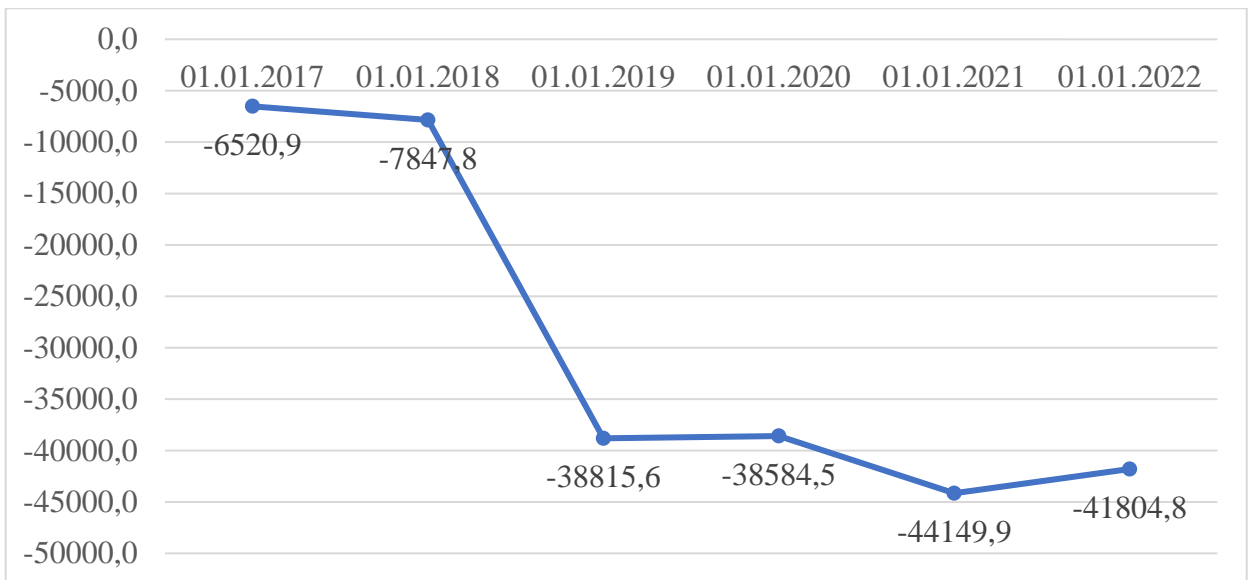

Рис. 2.4 – Динаміка непокритих збитків ДП «НАЕК» Енергоатом» протягом 2017-2021 років, млн. грн.

Джерело: власні розрахунки

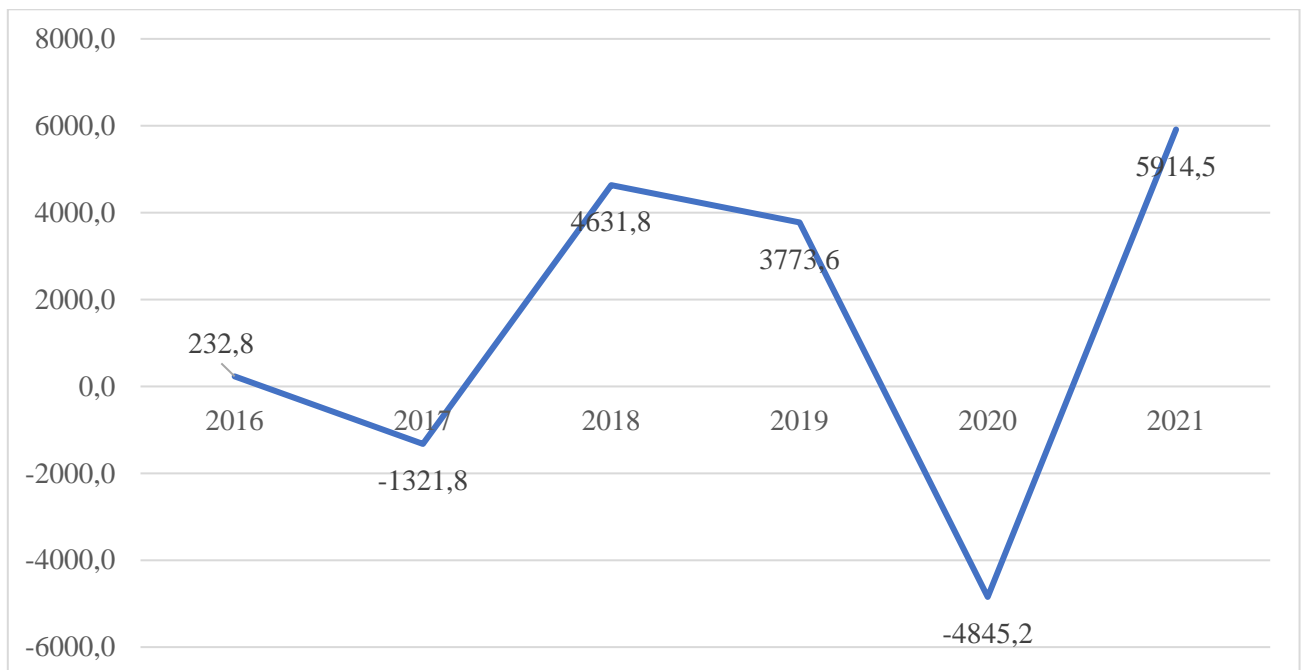

Рис. 2.5 – Динаміка чистого фінансового результату ДП «НАЕК» Енергоатом» протягом 2017-2021 років, млн. грн.

Джерело: власні розрахунки

Попри прибуткову діяльність 2018-2019 роках зростання нерозподілених збитків пояснюється сумами, належними перерахуванню до

бюджету відповідно до діючого законодавства державного підприємства (рис. 2.6).

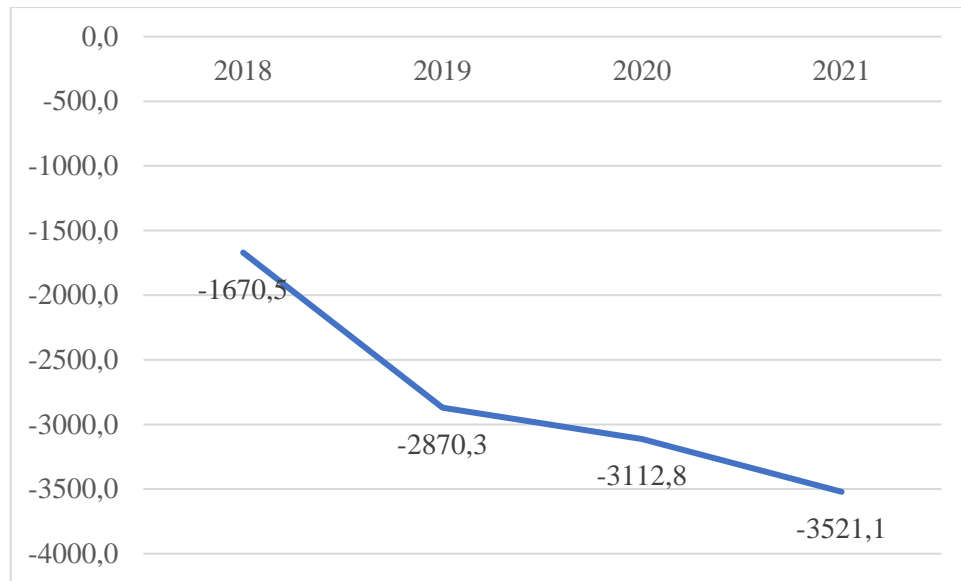

Рис. 2.6 – Динаміка платежів до бюджету ДП «НАЕК» Енергоатом» протягом 2017-2021 років, млн. грн.

Джерело: власні розрахунки

Протягом 2018-2021 років зазначені суми зросли з -1670,3 млн. грн. до -3521,1 млн. грн.

Для визначення типу фінансової стійкості ДП «НАЕК» Енергоатом» необхідно порівняти запаси з величиною власного оборотного капіталу (табл. 2.3). Протягом 2017-2021 років значення коефіцієнту покриття запасів власним оборотним капіталом суттєво погіршилося – із 1,14 до 0,19. Станом на 01.01.2017 ДП «НАЕК» Енергоатом» мало абсолютний тип фінансової стійкості, у наступні періоди воно знаходиться у кризовому стані. Причиною такої ситуації є різноспрямований рух запасів, які зростали, і власного оборотного капіталу, який скорочувався (рис. 2.7).

У табл. 2.4 виконано розрахунок коефіцієнтів ліквідності ДП «НАЕК» Енергоатом».

Таблиця 2.3

Визначення типу фінансової стійкості ДП «НАЕК» Енергоатом»

№ п/п	Назва статті	01.01.2017	01.01.2018	01.01.2019	01.01.2020	01.01.2021	01.01.2021
1	Запаси	13988883	18289227	27684313	28539129	26159483	27657691
2	Оборотні активи	37666626	42832950	32010655	32949812	43013402	45215155
3	Поточні зобов'язання	21654442	26555009	30681160	32078510	41386804	39997852
4	Власний оборотний капітал	16012184	16277941	1329495	871302	1626598	5217303
5	Кредити банків	10278188	14869118	11917958	11847180	14035176	6521493
6	Коефіцієнт покриття запасів власним оборотним капіталом	1,14	0,89	0,05	0,03	0,06	0,19
6	Тип фінансової стійкості	I	IV	IV	IV	IV	IV

Джерело: власні розрахунки

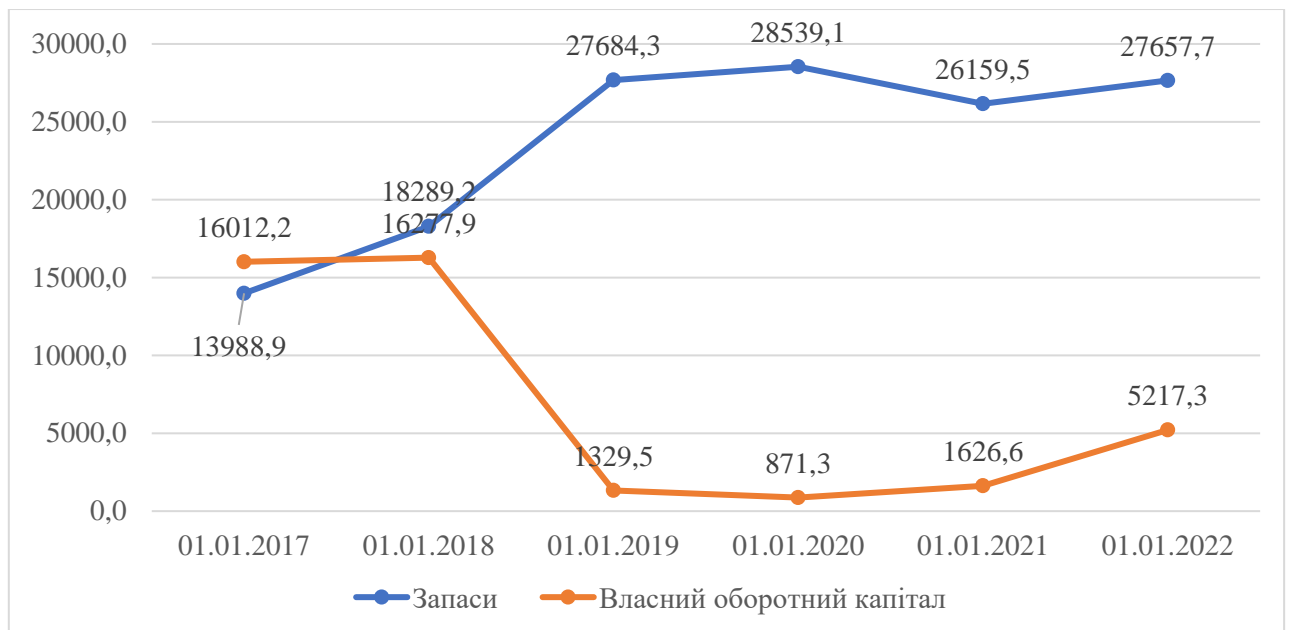

Рис. 2.7 – Динаміка запасів та власного оборотного капіталу ДП «НАЕК» Енергоатом» протягом 2017-2021 років, млн. грн.

Джерело: власні розрахунки

Показники ліквідності знаходяться на рівні, нижче нормативного і характеризуються несприятливою динамікою. При нормі 2 коефіцієнт загальної ліквідності скоротився із 1,74 до 1,13.

Таблиця 2.4

Розрахунок коефіцієнтів ліквідності ДП «НАЕК» Енергоатом»

№ п/п	Назва статті	01.01.2017	01.01.2018	01.01.2019	01.01.2020	01.01.2021	01.01.2021
1	Оборотні активи	37666626	42832950	32010655	32949812	43013402	45215155
2	Запаси	13988883	18289227	27684313	28539129	26159483	27657691
3	Кошти та їх еквіваленти	257896	548978	1866496	192804	894822	4877684
4	Поточні зобов'язання	21654442	26555009	30681160	32078510	41386804	39997852
	Коефіцієнти ліквідності						
5	загальної	1,74	1,61	1,04	1,03	1,04	1,13
6	проміжної	1,09	0,92	0,14	0,14	0,41	0,44
7	абсолютної	0,01	0,02	0,06	0,01	0,02	0,12

Джерело: власні розрахунки

При нормі 1,0-1,5 коефіцієнт проміжної ліквідності скоротився з 1,09 до 0,44, при нормі 0,2 коефіцієнт абсолютної ліквідності збільшився з 0,01 до 0,12, що є позитивною ознакою.

Негативний вплив на ліквідність підприємства має високий рівень і низька якість довгострокової дебіторської заборгованості (табл. 2.5).

Таблиця 2.5

Аналіз динаміки і якості довгострокової дебіторської заборгованості ДП «НАЕК» Енергоатом»

Статті	31.12.2020	31.12.2021	Абс. приріст, тис. грн.	Темп приросту, %
1	2	3	4	5
Довгострокові позики працівникам:	150386	153259	2873	1,91
номінальна вартість	311452	296935	-14517	-4,66
дисконт	-161066	-143676	17390	-10,80
Рівень дисконту, %	51,71	48,39	-3,33	-6,44
Довгострокові векселі отримані:	47	43	-4	-8,51
номінальна вартість	73	63	-10	-13,70
дисконт	-26	-20	6	-23,08
Рівень дисконту, %	35,62	31,75	-3,87	-10,87
Реструктуризована дебіторська заборгованість:	25969	102990	77021	296,59
номінальна вартість	97788	132180	34392	35,17
дисконт	-36778	-29190	7588	-20,63
резерв очікуваних кредитних збитків	-35041	0	35041	-100,00

Закінчення табл. 2.5

1	2	3	4	5
Рівень дисконту та резерву, %	73,44	22,08	-51,36	-69,93
Інша довгострокова дебіторська заборгованість:	1101	941	-160	-14,53
номінальна вартість	3418	3144	-274	-8,02
дисконт	-2317	-2203	114	-4,92
Рівень дисконту, %	67,79	70,07	2,28	3,37
Аванси із строком погашення більше року:	56663	1491	-55172	-97,37
сплачено всього	69098	2851	-66247	-95,87
податковий кредит	-12435	-1360	11075	-89,06
Всього	234166	258724	24558	10,49

Джерело: власні розрахунки

Довгострокова дебіторська заборгованість ДП «НАЕК «Енергоатом» протягом 2021 року зросла на 10,49%. Високими є показники дисконту, що виражають її сумнівність: по довгостроковим позикам працівників рівень дисконту скоротився з 51,71% до 48,39%, по реструктуризованій дебіторській заборгованості – скоротився із 73,44% до 22,08%, по іншій довгостроковій дебіторській заборгованості - зріс із 67,79% до 70,07%.

Таким чином, активи, зобов'язання і само підприємство ДП «НАЕК» Енергоатом» потребує реструктуризації.

2.3. Визначення пріоритетних напрямів фінансової реструктуризації ДП «НАЕК «Енергоатом»

В основу фінансової реструктуризації ДП «НАЕК» Енергоатом» пропонується покласти інноваційно-інвестиційне оновлення виробничих потужностей, оскільки значна кількість підприємств має зношене обладнання, використовує застарілі технології виробництва, довгий час знаходиться під процедурами банкрутства та санації. Мають місце випадки ліквідації унікальних технологічних ліній, а також цілих виробництв.

Протягом 2017-2021 років залишкова вартість нематеріальних активів зросла на 313,47%, основних засобів – на 2,91%, незавершені капітальні інвестиції – на 172,59 (табл. 2.6). Коефіцієнт зносу нематеріальних активів

скоротився із 0,57 до 0,47, а основних засобів – збільшився із 0,67 до 0,69. Застарілий характер техніко-технологічних процесів обумовив суттєве зростання матеріалоемності протягом 2017-2021 років із 1,13 до 1,65.

Таблиця 2.6

Аналіз динаміки і якості довгострокової дебіторської заборгованості ДП «НАЕК»Енергоатом»

Актив	01.01.2017	01.2018	01.01.2021	01.01.2022	Абс. приріст, тис. грн.	Приріст, %
Нематеріальні активи:	87669	88028	318968	362481	274812	313,47
первісна вартість	201979	228436	584397	678929	476950	236,14
накопичена амортизація	114310	140408	265429	316448	202138	176,83
Коефіцієнт зносу	0,57	0,61	0,45	0,47	-0,10	-17,64
Незавершені капітальні інвестиції	7618470	9627731	19627224	20767514	13149044	172,59
Основні засоби:	159698984	155922293	161994862	164345424	4646440	2,91
первісна вартість	478273059	482631167	518416422	529524592	51251533	10,72
знос	318574075	326708874	356421560	365179168	46605093	14,63
Коефіцієнт зносу	0,67	0,68	0,69	0,69	0,02	3,53

Джерело: власні розрахунки

При зростанні операційних витрат на 121,71% матеріальні затрати збільшилися на 174,93%, а амортизація лише на 12,50%, що обмежує величину внутрішніх джерел відтворення об'єктів основних засобів (табл. 2.7).

Таблиця 2.7

Аналіз динаміки матеріалоемності ДП «НАЕК»Енергоатом»

Актив	2016	2017	2020	2021	Абс. приріст, тис. грн.	Приріст, %
1	2	3	4	5	6	7
Матеріальні затрати	14445441	16620636	12412685	39714360	25268919	174,93
Витрати на оплату праці	5285668	6204236	13400744	15884433	10598765	200,52

Закінчення табл. 2.7

1	2	3	4	5	6	7
Відрахування на соціальні заходи	1156199	1350628	2837930	3403721	2247522	194,39
Амортизація	8292707	8191375	8947414	9329100	1036393	12,50
Інші операційні витрати	5043093	5819208	11605469	7544153	2501060	49,59
Разом	34223108	38186083	49204242	75875767	41652659	121,71
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	30340463	33714603	38811408	46051129	15710666	51,78
Матеріалоємність	1,13	1,13	1,27	1,65	0,52	46,07

Джерело: власні розрахунки

У структурі операційних витрат частка матеріальних затрат зросла з 42,21% до 52,34%, або на 10,13% (табл. 2.8), що потребує впровадження ресурсозберігаючих технологій.

Таблиця 2.8

Аналіз динаміки структури операційних витрат ДП «НАЕК» Енергоатом»

Актив	2016	2017	2020	2021	Абс. приріст, %
Матеріальні затрати	42,21	43,53	25,23	52,34	10,13
Витрати на оплату праці	15,44	16,25	27,23	20,93	5,49
Відрахування на соціальні заходи	3,38	3,54	5,77	4,49	1,11
Амортизація	24,23	21,45	18,18	12,30	-11,94
Інші операційні витрати	14,74	15,24	23,59	9,94	-4,79
Разом	100,00	100,00	100,00	100,00	0,00

Джерело: власні розрахунки

Тому необхідно постійно проводити заходи з удосконалення обладнання, підвищувати рівень безпеки та ефективність виробництва, розвивати уранове й цирконієве виробництво, готувати до зняття з експлуатації старих блоків та будувати нові, удосконалювати інституційне й законодавче забезпечення тощо.

Для забезпечення сталого функціонування паливно-енергетичного комплексу, національної та енергетичної безпеки України необхідно підвищити загальну встановлену потужність вітчизняних атомних електростанцій, вирішувати проблему довгострокового поводження з

відпрацьованим ядерним паливом і радіоактивними відходами; удосконалювати структуру національного ядерно-паливного циклу; забезпечити інвестиціями продовження термінів експлуатації діючих енергоблоків понад проектний строк, будівництво та введення в експлуатацію нових блоків атомних електростанцій, що дозволить розширити виробничий потенціал атомної генерації в Україні.

Реалізація інноваційно-інвестиційних проєктів ДП «НАЕК »Енергоатом» потребує залучення фінансових і матеріальних ресурсів для проведення будівельно-монтажних робіт, створення основних конструкцій, закупівлі виробів та матеріалів, оплати енергоресурсах, спожитої води та газу.

Серед пріоритетних джерела фінансування залучення інвестицій слід виділити:

1. Кошти міжнародних фінансових організацій, зокрема в рамках реалізації проєкту «Енергетичний міст «Україна-Європейський союз», спрямований на створення сприятливих умов для залучення інвестицій, зростання пропускної спроможності міждержавних електричних мереж, укладання довгострокових угод про продаж, розвиток енергетичного потенціалу України, підвищення її енергетичної незалежності та інвестиційної привабливості. Постачання виробленої в Україні електроенергії до країн ЄС зробить її потужним гравцем на енергоринку Європи, сприятиме інтеграції Об'єднаної енергосистеми України в європейську мережу системних операторів передачі електроенергії *ENSTO-E*.

2. Перетворення ДП «НАЕК »Енергоатом» в акціонерне товариство, 100% акцій якого належать державі. АТ «НАЕК »Енергоатом» створюється за рішенням Кабінету Міністрів України, який є засновником товариства, а набуті державою акції не підлягають приватизації [28]. Перед проведенням акціонування необхідно провести повну інвентаризацію майна ДП «НАЕК »Енергоатом» (крім того, що розташоване у районах ведення бойових дій та на тимчасово окупованій території України), скласти зведений

інвентаризаційний акт, перелік необоротних активів для проведення незалежної оцінки, які будуть внеском до статутного капіталу АТ «НАЕК »Енергоатом». Допускається використання даних актів інвентаризації з давністю, що не перевищує 12 місяців.

Необхідно провести незалежну оцінку майна ДП «НАЕК «Енергоатом», прийняття рішення про затвердження відповідного акту з метою визначення розміру статутного капіталу, передавального акту майна, прийняття рішення щодо емісію акцій та формування органів управління АТ «НАЕК »Енергоатом».

Після припинення державної реєстрації ДП «НАЕК «Енергоатом» можна реєструвати емісію акцій АТ «НАЕК» Енергоатом», яке становиться правонаступником усіх прав та обов'язків ДП «НАЕК «Енергоатом» із дня державної реєстрації. Діяльність ДП «НАЕК «Енергоатом» припиняється одночасно із державною реєстрацією АТ «НАЕК» Енергоатом» без попереднього дозволу Антимонопольного комітету України.

Створення АТ «НАЕК» Енергоатом» відбувається без:

одержання згоди кредиторів ДП «НАЕК «Енергоатом» щодо заміни боржника в зобов'язанні;

інформування боржників ДП «НАЕК «Енергоатом» про передачу права вимоги боргу до АТ «НАЕК» Енергоатом»;

дострокового припинення і виконання зобов'язань за вимогами кредиторів ДП «НАЕК «Енергоатом»;

проведення спеціального фінансового і екологічного аудиту ДП «НАЕК «Енергоатом» за наявності актів аудитів за попередній календарний рік.

Наявність незадоволених вимог кредиторів, виконавчих проваджень, податкових застав та інших обмежень і обтяжень щодо ДП «НАЕК «Енергоатом» та його майна не є підставою для відмови у внесенні до ЄДОРПУ запису про припинення його діяльності та про державну реєстрацію АТ «НАЕК» Енергоатом»;

До державної реєстрації АТ «НАЕК» Енергоатом» та протягом шести місяців після неї не застосовуються обмеження, встановлені Кодексом України з процедур банкрутства в частині права органів управління приймати рішення про реорганізацію, передачу майна до статутного капіталу та державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно,.

Статутний капітал АТ «НАЕК» Енергоатом» формується за рахунок вартості майна, майнових прав та немайнових активів, що мають грошову оцінку і передаються йому Кабінетом Міністрів України у власність, проте така передача не є приватизацією. До статутного капіталу АТ «НАЕК» Енергоатом» передається майно, яке обліковується на балансі ДП «НАЕК» «Енергоатом» на дату оцінки, у тому числі атомні електростанції, інші ядерні установки, ядерні матеріали і об'єкти, призначені для поводження з радіоактивними відходами, об'єкти соціальної інфраструктури, крім випадків, коли орган місцевого самоврядування має намір прийняти такий об'єкт у комунальну власність відповідної територіальної громади.

Кабінет Міністрів України може прийняти рішення про виключення з переліку певного майна, яке підлягає передачі до статутного капіталу АТ «НАЕК» Енергоатом», або про включення майна до нього. Вартість майна, що передається Кабінетом Міністрів України до статутного капіталу АТ «НАЕК» Енергоатом», визначається шляхом проведення його оцінки відповідно до законодавства про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність. Рецензування звіту про оцінку майна забезпечує Фонд державного майна України протягом 30 днів з дня його подання. Документом, що підтверджує виникнення, перехід, припинення прав на майно, передане засновником до статутного капіталу АТ «НАЕК» Енергоатом», є передавальний акт, затверджений Кабінетом Міністрів України. У ньому окремо визначаються переліки майна атомних електростанцій, інших ядерних установок та майна об'єктів, призначених для поводження з радіоактивними відходами, право власності на які передається АТ «НАЕК» Енергоатом».

Державна реєстрація речових прав АТ «НАЕК» Енергоатом» на майно здійснюється у відповідних державних реєстрах на підставі даних передавального акту. Переоформлення правовстановлюючих документів на об'єкти нерухомого майна, у т.ч. земельні ділянки здійснюється за поданням АТ «НАЕК» Енергоатом».

Для забезпечення економічної та енергетичної безпеки і захист інтересів держави органи управління АТ «НАЕК» Енергоатом» не мають права приймати рішення відносно майна, забороненого до приватизації, в частині його відчуження, передачі в користування, оренду, лізинг, управління, спільну діяльність, заставу, безоплатне користування тощо. Заборонено примусову реалізацію майна АЕС, інших ядерних установок, майна об'єктів, призначених для поводження з радіоактивними відходами, та ядерних матеріалів

Акції АТ «НАЕК» Енергоатом» закріплюються у державній власності і не підлягають передачі в управління, приватизації, відчуженню, передачі у заставу, використанню для формування статутного капіталу СГД тощо. Поділ корпоративних прав, що належать державі у статутному капіталі АТ «НАЕК» Енергоатом», між суб'єктами управління об'єктами державної власності забороняється. Кабінет Міністрів України може прийняти рішення про передачу повноважень з управління корпоративними правами АТ «НАЕК» Енергоатом», іншому органу державної влади, окрім тих, що діють на підставі ліцензії на провадження діяльності з транспортування природного газу, передачі електричної енергії тощо.

Структура пасивів ДП «НАЕК «Енергоатом» робить можливим проведення реструктуризації зобов'язань за участю залучених кредитів – ФУ, оскільки протягом всього аналізованого періоду підприємство активно користувалося кредитами банків (рис. 2.8).

Кредиторами ДП «НАЕК» Енергоатом» є АТ «Укрексімбанк», АТ «Ощадбанк», АТ «ТАСКОМБАНК», Амстердамський торговельний банк, Європейський Банк реконструкції та розвитку (ЄБРР), Євратом, СЕНТРАЛ СТОРЕДЖ СЕЙФТІ ПРОДЖЕКТ ТРАСТ, Чеський експортний банк (табл.

2.9).

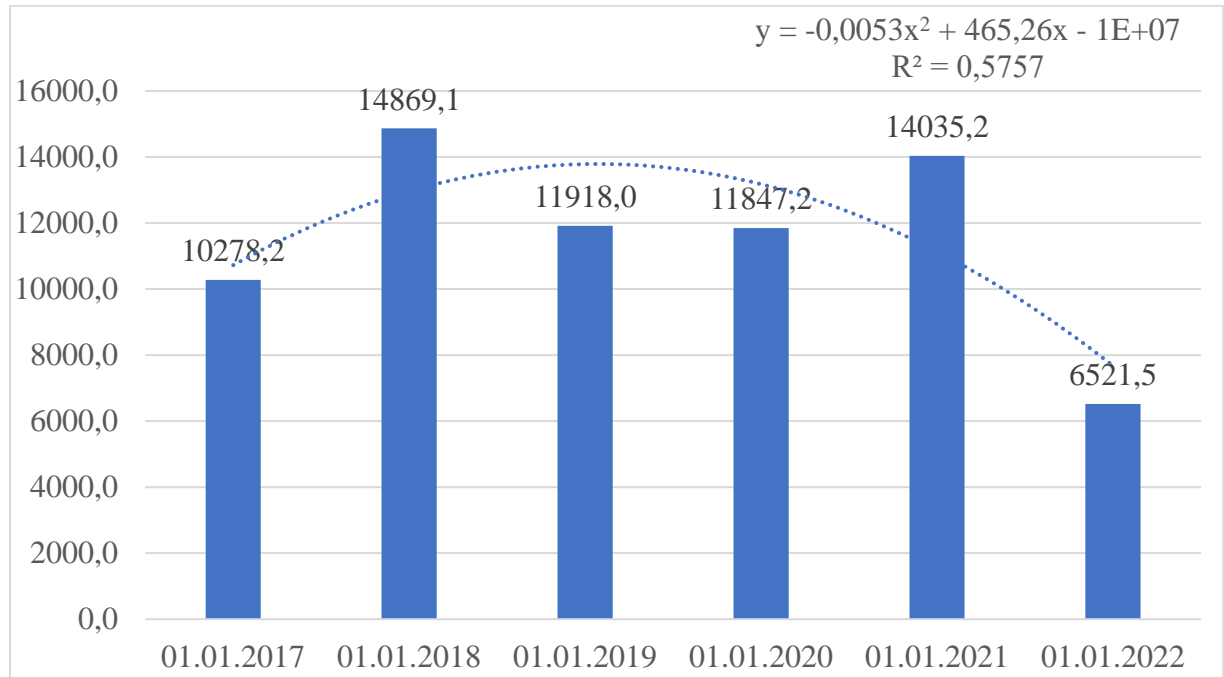

Рис. 2.8 – Динаміка короткострокових кредитів ДП «НАЕК» Енергоатом», млн. грн.

Джерело: власні розрахунки

Таблиця 2.9

Інформація про зобов'язання та забезпечення ДП «НАЕК» Енергоатом» станом на 01.01.2022

Види зобов'язань	Дата виникнення	Непогашена частина боргу (тис. грн)	Плата за користування коштами, % річних	Дата погашення
1	2	3	4	5
Кредити банку	X	32257872	X	X
у тому числі:				
АТ «Укресімбанк»	18.08.2016	1771955	7,5	03.11.2022
АТ «Укресімбанк»	24.11.2016	1773083	7,5	03.11.2022
АТ «Укресімбанк»	18.05.2017	272782	7,5	03.11.2022
АТ «Укресімбанк»	04.04.2018	1343942	7,5	03.11.2022
АТ «Ощадбанк»	02.11.2016	849283	7,5	22.12.2023
АТ «Ощадбанк»	20.12.2016	458428	7,5	22.12.2023
АТ «Ощадбанк»	30.01.2018	608706	7,5	23.12.2024
АТ «Ощадбанк»	21.05.2018	507134	7,5	23.12.2024
АТ «Ощадбанк»	07.09.2018	913128	7,5	24.01.2025
АТ «Ощадбанк»	30.01.2019	1909474	7,5	24.01.2025
АТ «Альфа-Банк»	27.08.2021	1363910	7	25.08.2022
АТ «ТАСКОМБАНК»	01.06.2021	0	14	29.05.2022
Амстердамський торговельний банк	26.07.2018	315744	6	19.11.2022

Закінчення табл. 2.9

1	2	3	4	5
Європейський Банк реконструкції та розвитку	25.03.2013	6293690	0,478	12.03.2028
Євратом	04.05.2017	9276780	0,89	04.05.2027
СЕНТРАЛ СТОРЕДЖ СЕЙФТИ ПРОДЖЕКТ ТРАСТ	21.12.2017	4476192	6,833	01.02.2038
Чеський експортний банк	23.12.2019	123641	2,5	30.10.2025
Зобов'язання за цінними паперами	X	816836	X	X
у тому числі:				
прості іменні облигації	28.12.2012	816736	14,4	16.12.2022
за вексями (всього)	X	100	X	X
Податкові зобов'язання	X	6359290	X	X
Інші зобов'язання та забезпечення	X	52733876	X	X
Усього зобов'язань та забезпечень	X	92167874	X	X

Джерело: www.smida.gov.ua

Ставка фінансування коливається від 0,478% річних у ЄБРР до 7,5% річних у АТ «Укресімбанк», АТ «Ощадбанк». Облігаційні позики ДП «НАЕК» Енергоатом» є більш дорогим джерелом фінансування, оскільки за простими іменними облигаціями підприємство виплачує 14,4% річних.

У структурі боргу ДП «НАЕК» Енергоатом» станом на 01.01.2022 частка кредитів банків становить 35,0%, податкового боргу 6,9% (рис. 2.9).

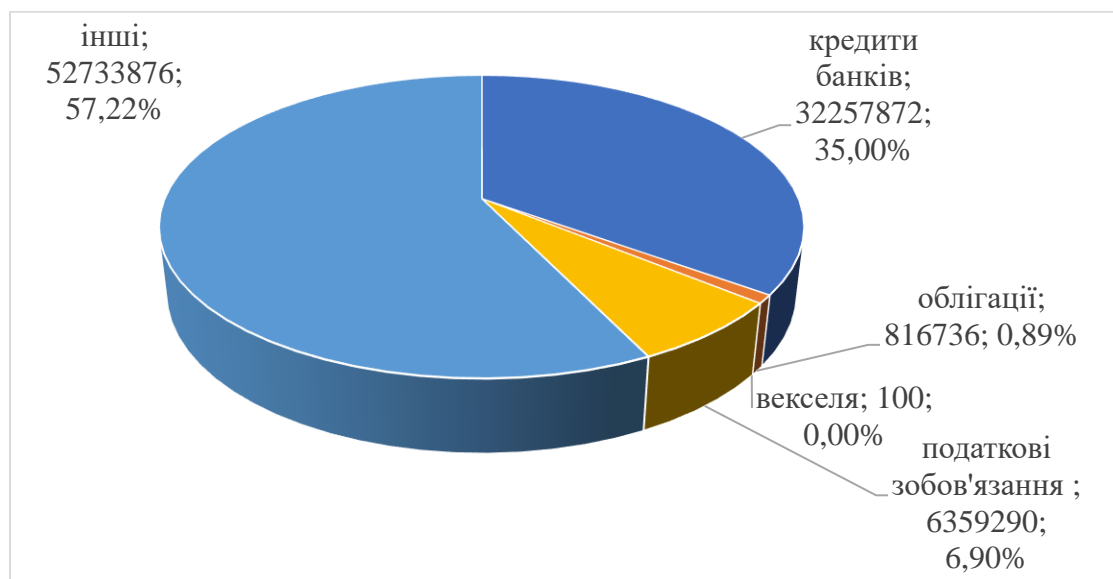

Рис. 2.9 – Динаміка короткострокових кредитів ДП «НАЕК» Енергоатом» станом на 01.01.2022, млн. грн., %

Джерело: власні розрахунки

Враховуючи кризовий стан і сприятливі прогнози діяльності ДП «НАЕК» Енергоатом» підпадає під коло боржників, які можуть самоініціювати процедуру фінансової реструктуризації із залученням банків фінансових установ і органу стягнення – Державної фіскальної служби України.

Розробка узгодженого із залученими кредиторами і органом стягнення плану реструктуризації дозволить провести її успішно і повернути абсолютну стійкість фінансового стану, яка місце н початку 2017 року.

Висновки до розділу 2

1. Об'єктом кваліфікаційної роботи є Державне підприємство «Національна атомна енергогенеруюча компанія «Енергоатом», основним видом за КВЕД є 35.11 - Виробництво електроенергії. Але також підприємство має ліцензію на зберігання пального; на діяльність експлуатуючої організації на етапі життєвого циклу «експлуатація ядерної установки»; перевезення пасажирів, небезпечних вантажів та небезпечних відходів автомобільним транспортом, міжнародні перевезення пасажирів та вантажів автомобільним транспортом; надання послуг і виконання робіт протипожежного призначення; централізоване водопостачання та водовідведення; транспортування теплової енергії магістральними та місцевими (розподільчими) тепловими мережами; постачання теплової енергії, придбання, зберігання, перевезення, використання, реалізація (відпуск) прекурсорів; поводження з небезпечними відходами; медична практика; виробництво теплової енергії; використання джерел іонізуючого випромінювання; підготовка персоналу для експлуатації ядерних установок; будівництво об'єктів, що за класом відповідальності належать до об'єктів з середніми та значними наслідками; кабельне мовлення; провайдер програмної послуги; надання послуг у галузі криптографічного захисту інформації (крім послуг електронного цифрового підпису) та технічного захисту інформації;

освітня діяльність у сфері професійно-технічної освіти, спеціальний дозвіл на користування надрами; дозвіл на використання номерного ресурсу; роздрібна торгівля алкогольними напоями; виробництво лікарських засобів; виробництво кисню медичного; провайдер програмної послуги.

2. Питома вага електроенергії у обсягах виробництва і реалізації ДП «НАЕК «Енергоатом» складає 99,5%. Основним елементом собівартості (35,9%) є матеріальні витрати, представлені сировиною та матеріалами, ядерним паливом, електроенергією, іншими матеріальними витратами.

3. ДП «НАЕК «Енергоатом» у 2021 році користувалося послугами таких юридичних осіб: ТОВ АУДИТОРСЬКА ФІРМА «ПРАЙСВОТЕРХАУСКУПЕРС (АУДИТ)» і ПАТ «Національний депозитарій України».

4. Динаміка активів ДП «НАЕК» Енергоатом» протягом 2017-2021 років демонструвала стійку тенденцію до зростання із 206281,4 млн. грн. до 236617,5 млн. грн. за лінійним законом. На відміну від активів, власний капітал протягом 2017-2021 років скоротився з 159609,3 млн. грн. до 132760,1 тис. грн. також за лінійним законом. Через це питома вага власного капіталу в активах скоротилася з 77,37% до 56,11%, що негативно позначається на фінансовій стійкості ДП «НАЕК» Енергоатом». Основною причиною зазначеної ситуації є зростання непокритих збитків у 1 розділі пасиву балансу протягом 2017-2021 років із (-6520,9) млн. грн. до (-41804,8) тис. грн.

5. Фінансові результати ДП «НАЕК» Енергоатом» є нестабільними, оскільки відсутні чіткі тренди, а у 2017 та 2020 роках отримані чисті збитки. Попри прибуткову діяльність 2018-2019 роках зростання нерозподілених збитків пояснюється сумами, належними перерахуванню до бюджету відповідно до діючого законодавства державного підприємства. Протягом 2018-2021 років зазначені суми зросли з -1670,3 до -3521,1 млн. грн.

6. Для визначення типу фінансової стійкості ДП «НАЕК» Енергоатом» необхідно порівняти запаси з величиною власного оборотного капіталу. Протягом 2017-2021 років значення коефіцієнту покриття запасів власним

оборотним капіталом суттєво погіршилося – із 1,14 до 0,19. Станом на 01.01.2017 ДП «НАЕК» Енергоатом» мало абсолютний тип фінансової стійкості, у наступні періоди воно знаходиться у кризовому стані. Причиною такої ситуації є різноспрямований рух запасів, які зростали, і власного оборотного капіталу, який скорочувався.

7. Показники ліквідності знаходяться га рівні, нижче нормативного і характеризуються несприятливою динамікою. При нормі 2 коефіцієнт загальної ліквідності скоротився із 1,74 до 1,13. При нормі 1,0-1,5 коефіцієнт проміжної ліквідності скоротився з 1,09 до 0,44, при нормі 0,2 коефіцієнт абсолютної ліквідності збільшився з 0,01 до 0,12, що є позитивною ознакою.

8. Негативний вплив на ліквідність підприємства має високий рівень і низька якість довгострокової дебіторської заборгованості. Довгострокова дебіторська заборгованість ДП «НАЕК» Енергоатом» протягом 2021 року зросла на 10,49%. Високими є показники дисконту, що виражають її сумнівність: по довгостроковим позикам працівників рівень дисконту скоротився з 51,71% до 48,39%, по реструктуризованій дебіторській заборгованості – скоротився із 73,44% до 22,08%, по іншій довгостроковій дебіторській заборгованості - зріс із 67,79% до 70,07%. Активи, зобов'язання і само підприємство ДП «НАЕК» Енергоатом» потребує реструктуризації.

9. В основу фінансової реструктуризації ДП «НАЕК» Енергоатом» пропонується покласти інноваційно-інвестиційне оновлення виробничих потужностей. Протягом 2017-2021 років залишкова вартість нематеріальних активів зросла на 313,47%, основних засобів – на 2,91%, незавершені капітальні інвестиції – на 172,59%. Коефіцієнт зносу нематеріальних активів скоротився із 0,57 до 0,47, а основних засобів – збільшився із 0,67 до 0,69. Застарілий характер техніко-технологічних процесів обумовив суттєве зростання матеріалоемності протягом 2017-2021 років із 1,13 до 1,65. При зростанні операційних витрат на 121,71% матеріальні затрати збільшилися на 174,93%, а амортизація лише на 12,50%, що обмежує величину внутрішніх джерел відтворення об'єктів основних засобів. У структурі операційних

витрат частка матеріальних затрат зросла з 42,21% до 52,34%, або на 10,13%, що потребує впровадження ресурсозберігаючих технологій.

10. Серед пріоритетних джерела фінансування залучення інвестицій слід виділити: кошти міжнародних фінансових організацій, зокрема в рамках реалізації проекту «Енергетичний міст «Україна-Європейський союз»». перетворення ДП «НАЕК »Енергоатом» в акціонерне товариство, 100% акцій якого належать державі.

11. Структура пасивів ДП «НАЕК «Енергоатом» робить можливим проведення реструктуризації зобов'язань за участю залучених кредитів – ФУ, оскільки протягом всього аналізованого періоду підприємство активно користувалося кредитами банків. Кредиторами ДП «НАЕК» Енергоатом» є АТ «Укресімбанк», АТ «Ощадбанк», АТ «ТАСКОМБАНК», Амстердамський торговельний банк, Європейський Банк реконструкції та розвитку (ЄБРР), Євратом, СЕНТРАЛ СТОРЕДЖ СЕЙФТІ ПРОДЖЕКТ ТРАСТ, Чеський експортний банк. Ставка фінансування коливається від 0,478% річних у ЄБРР до 7,5% річних у АТ «Укресімбанк», АТ «Ощадбанк». Облігаційні позики ДП «НАЕК» Енергоатом» є більш дорогим джерелом фінансування, оскільки за простими іменними облігаціями підприємство виплачує 14,4% річних.

12. У структурі боргу ДП «НАЕК» Енергоатом» станом на 01.01.2022 частка кредитів банків становить 35,0%, податкового боргу 6,9%. Враховуючи кризовий стан і сприятливі прогнози діяльності ДП «НАЕК» Енергоатом» підпадає під коло боржників, які можуть самоініціювати процедуру фінансової реструктуризації із залученням банків і органу стягнення – Державної фіскальної служби України. Розробка узгодженого із залученими кредиторами і органом стягнення плану реструктуризації дозволить провести її успішно і повернути абсолютну стійкість фінансового стану.

ВИСНОВКИ

1. Державні підприємства України функціонують як казенні та комерційні за принципами винятковості державної власності; розмежування функцій держави як власника і регулятора, а державного підприємства – як суб'єкта господарської діяльності; поєднання комерційних і некомерційних цілей, транспарентність; соціальна відповідальність, антикорупційна ідеологія. З метою підвищення ефективності управління державною власністю на базі унітарних державних комерційних підприємств можуть бути створені Державні і Національні акціонерні компанії, 100% акцій яких належать державі і які не підлягають приватизації.

2. Державні унітарні підприємства і акціонерні товариства, засновані на державній власності, мають формувати річну фінансову звітність і консолідовану фінансову звітність, що підлягає обов'язковій перевірці незалежним аудитором. Реалізація принципу транспарентності вимагає обов'язкового оприлюднення аудитованої звітності за три останні роки на веб-сайтах із терміном зберігання не менше семи років. Окрім фінансової звітності, державні підприємства формують нефінансову звітність для зменшення асиметрії економічної інформації на основі збалансованої системи показників

3. Результати аналізу показали, що державні підприємства в Україні поширені у пріоритетних і стратегічних галузях національної економіки, серед яких: оборонна, транспортна, нафтогазова, гірничо-збагачувальна, видобувна, спиртова, лісова тощо. У Реєстр великих платників податків України на 2023 рік входить 57 державних підприємств, п'ята частина із них є збитковою, що свідчить про низький рівень фінансового державного корпоративного менеджменту.

4. Аудит фінансової звітності державних підприємств проводиться органами державного зовнішнього і внутрішнього фінансового контролю України на основі міжнародних стандартів, які поступово імплементуються у вітчизняну практику. Він виконує надзвичайно важливі функції: по-перше,

підтримання на належному рівні якості управління державною власністю і бюджетними ресурсами; по-друге, розбудова системи внутрішнього контролю, яка унеможливує зловживання і сприяє зростанню ефективності діяльності державних підприємств; по-третє, відшкодування втрачених фінансів через недосконале і нераціональне використання державного майна та фінансових ресурсів.

5. Визначено переваги державних підприємств від проходження процедур аудиту; систематизовано фактори, які стримують споживання аудиторських послуг, а також розроблено пропозиції з їх усунення і формування лояльності державних підприємств до інституту аудиторів. Особливий акцент зроблено на організації і методиці аудиту корупційних ризиків діяльності підприємств і акціонерних товариств державної форми власності з метою упередження вчинення корупційних правопорушень, а також проведення ефективної антикорупційної політики на рівні держави.

1. Об'єктом кваліфікаційної роботи є Державне підприємство «Національна атомна енергогенеруюча компанія «Енергоатом», основним видом за КВЕД є 35.11 - Виробництво електроенергії. Але також підприємство має ліцензію на зберігання пального; на діяльність експлуатуючої організації на етапі життєвого циклу «експлуатація ядерної установки»; перевезення пасажирів, небезпечних вантажів та небезпечних відходів автомобільним транспортом, міжнародні перевезення пасажирів та вантажів автомобільним транспортом; надання послуг і виконання робіт протипожежного призначення; централізоване водопостачання та водовідведення; транспортування теплової енергії магістральними та місцевими (розподільчими) тепловими мережами; постачання теплової енергії, придбання, зберігання, перевезення, використання, реалізація прекурсорів; поводження з небезпечними відходами; медична практика; виробництво теплової енергії; використання джерел іонізуючого випромінювання; підготовка персоналу для експлуатації ядерних установок; будівництво об'єктів, що за класом відповідальності належать до об'єктів з середніми та

значними наслідками; кабельне мовлення; провайдер програмної послуги; надання послуг у галузі криптографічного захисту інформації (крім послуг електронного цифрового підпису) та технічного захисту інформації; освітня діяльність у сфері професійно-технічної освіти, спеціальний дозвіл на користування надрами; дозвіл на використання номерного ресурсу; роздрібна торгівля алкогольними напоями; виробництво лікарських засобів; виробництво кисню медичного; провайдер програмної послуги.

2. Питома вага електроенергії у обсягах виробництва і реалізації ДП «НАЕК «Енергоатом» складає 99,5%. Основним елементом собівартості (35,9%) є матеріальні витрати, представлені сировиною та матеріалами, ядерним паливом, електроенергією, іншими матеріальними витратами.

3. ДП «НАЕК «Енергоатом» у 2021 році користувалося послугами таких юридичних осіб: ТОВ АУДИТОРСЬКА ФІРМА «ПРАЙСВОТЕРХАУСКУПЕРС (АУДИТ)» і ПАТ «Національний депозитарій України».

4. Динаміка активів ДП «НАЕК» Енергоатом» протягом 2017-2021 років демонструвала стійку тенденцію до зростання із 206281,4 млн. грн. до 236617,5 млн. грн. за лінійним законом. На відміну від активів, власний капітал протягом 2017-2021 років скоротився з 159609,3 млн. грн. до 132760,1 тис. грн. також за лінійним законом. Через це питома вага власного капіталу в активах скоротилася з 77,37% до 56,11%, що негативно позначається на фінансовій стійкості ДП «НАЕК» Енергоатом». Основною причиною зазначеної ситуації є зростання непокритих збитків у 1 розділі пасиву балансу протягом 2017-2021 років із (-6520,9) млн. грн. до (-41804,8) тис. грн.

5. Фінансові результати ДП «НАЕК» Енергоатом» є нестабільними, оскільки відсутні чіткі тренди, а у 2017 та 2020 роках отримані чисті збитки. Попри прибуткову діяльність 2018-2019 роках зростання нерозподілених збитків пояснюється сумами, належними перерахуванню до бюджету відповідно до діючого законодавства державного підприємства. Протягом 2018-2021 років зазначені суми зросли з -1670,3 до -3521,1 млн. грн.

6. Для визначення типу фінансової стійкості ДП «НАЕК» Енергоатом» необхідно порівняти запаси з величиною власного оборотного капіталу. Протягом 2017-2021 років значення коефіцієнту покриття запасів власним оборотним капіталом суттєво погіршилося – із 1,14 до 0,19. Станом на 01.01.2017 ДП «НАЕК» Енергоатом» мало абсолютний тип фінансової стійкості, у наступні періоди воно знаходиться у кризовому стані. Причиною такої ситуації є різноспрямований рух запасів, які зростали, і власного оборотного капіталу, який скорочувався.

7. Показники ліквідності знаходяться га рівні, нижче нормативного і характеризуються несприятливою динамікою. При нормі 2 коефіцієнт загальної ліквідності скоротився із 1,74 до 1,13. При нормі 1,0-1,5 коефіцієнт проміжної ліквідності скоротився з 1,09 до 0,44, при нормі 0,2 коефіцієнт абсолютної ліквідності збільшився з 0,01 до 0,12, що є позитивною ознакою.

8. Негативний вплив на ліквідність підприємства має високий рівень і низька якість довгострокової дебіторської заборгованості. Довгострокова дебіторська заборгованість ДП «НАЕК» Енергоатом» протягом 2021 року зросла на 10,49%. Високими є показники дисконту, що виражають її сумнівність: по довгостроковим позикам працівників рівень дисконту скоротився з 51,71% до 48,39%, по реструктуризованій дебіторській заборгованості – скоротився із 73,44% до 22,08%, по іншій довгостроковій дебіторській заборгованості - зріс із 67,79% до 70,07%. Активи, зобов'язання і само підприємство ДП «НАЕК» Енергоатом» потребує реструктуризації.

9. В основу фінансової реструктуризації ДП «НАЕК» Енергоатом» пропонується покласти інноваційно-інвестиційне оновлення виробничих потужностей. Протягом 2017-2021 років залишкова вартість нематеріальних активів зросла на 313,47%, основних засобів – на 2,91%, незавершені капітальні інвестиції – на 172,59%. Коефіцієнт зносу нематеріальних активів скоротився із 0,57 до 0,47, а основних засобів – збільшився із 0,67 до 0,69. Застарілий характер техніко-технологічних процесів обумовив суттєве зростання матеріалоемності протягом 2017-2021 років із 1,13 до 1,65. При

зростанні операційних витрат на 121,71% матеріальні затрати збільшилися на 174,93%, а амортизація лише на 12,50%, що обмежує величину внутрішніх джерел відтворення об'єктів основних засобів. У структурі операційних витрат частка матеріальних затрат зросла з 42,21% до 52,34%, або на 10,13%, що потребує впровадження ресурсозберігаючих технологій.

10. Серед пріоритетних джерела фінансування залучення інвестицій слід виділити: кошти міжнародних фінансових організацій, зокрема в рамках реалізації проекту «Енергетичний міст «Україна-Європейський союз» перетворення ДП «НАЕК »Енергоатом» в акціонерне товариство, 100% акцій якого належать державі.

11. Структура пасивів ДП «НАЕК «Енергоатом» робить можливим проведення реструктуризації зобов'язань за участю залучених кредитів – ФУ, оскільки протягом всього аналізованого періоду підприємство активно користувалося кредитами банків. Ставка фінансування коливається від 0,478% річних у ЄБРР до 7,5% річних у АТ «Укресімбанк», АТ «Ощадбанк». Облігаційні позики ДП «НАЕК» Енергоатом» є більш дорогим джерелом фінансування, оскільки за простими іменними облігаціями підприємство виплачує 14,4% річних.

12. У структурі боргу ДП «НАЕК» Енергоатом» станом на 01.01.2022 частка кредитів банків становить 35,0%, податкового боргу 6,9%. Враховуючи кризовий стан і сприятливі прогнози діяльності ДП «НАЕК» Енергоатом» підпадає під коло боржників, які можуть самоініціювати процедуру фінансової реструктуризації із залученням банків фінансових установ і органу стягнення – Державної фіскальної служби України. Розробка узгодженого із залученими кредиторами і органом стягнення плану реструктуризації дозволить провести її успішно і повернути абсолютну стійкість фінансового стану, яка місце не початку 2017 року.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Безверхий К. Дивіденди державних підприємств: обліково-звітний аспект. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2013. № 7. С. 13-22.
2. Вовк В. Я. Теоретико-методичні засади фінансового оздоровлення банків із використанням інструментів реструктуризації та реорганізації. *Фінансові дослідження*. 2019. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/find_2019_2_10
3. Гайдаржийська О. М., Лесик А. В. Антикризове управління як інструмент фінансової реструктуризації підприємства. *Економіка. Фінанси. Право*. 2017. № 4(1). С. 30-32.
4. Гайдаржийська О. М., Щепіна Т. Г., Отрошко В. П. Особливості фінансової реструктуризації комерційних банків в Україні. *Молодий вчений*. 2018. № 12(1). С. 259-263.
5. Головач Т. А. Про питання надання аудиторських послуг із зовнішньої оцінки корупційних ризиків у діяльності підприємств і акціонерних товариств державної форми власності: підготовка та планування. *Економіка. Фінанси. Право*. 2020. № 6. С. 14-18.
6. Голосенін І. О. Побудова фінансової моделі для прийняття рішень про реструктуризацію проблемного кредиту. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. : Економічні науки*. 2017. Вип. 27(3). С. 14-19.
7. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (дата звернення 21.03.2023)
8. Гудзь Т. П. Реструктуризація як метод управління фінансовою рівновагою підприємства. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія : Економічні науки*. 2018. № 3. С. 102-108.
9. Данилюк М. М. Методичний підхід до вибору схем реструктуризації у системі управління фінансовими борговими зобов'язаннями. *Економіка. Фінанси. Право*. 2018. № 3(1). С. 12-15.

10. Данилюк М. М. Модернізація науково-методичного інструментарію управління ризиками у процесі реструктуризації фінансових боргових зобов'язань. *Економіка. Фінанси. Право*. 2018. № 1. С. 4-7.

11. Державна фіскальна служба України. Реєстр великих платників податків. Повний перелік великих платників податків України на 2023 рік. URL: <https://opendatabot.ua/open/large-tax-payers> (дата звернення 24.03.2023)

12. Дмитренко Г. В. Державний фінансовий аудит як складова фінансово-господарської діяльності в системі державного управління на прикладі державного підприємства «Центр державного земельного кадастру». *Економіка та держава*. 2010. № 7. С. 86-88.

13. Кількість зареєстрованих юридичних осіб за організаційно-правовими формами господарювання. К.: Державна служба статистики, 2023. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/edrpy/ukr/EDRPU_2022/ks_opfg/ks_opfg_1022_ue.xls (дата звернення 20.03.2023)

14. Кміть В. М., Ступак Т. Ю. Проблеми проведення фінансового аудиту державних підприємств в Україні. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2017. Вип. 6(2). С. 67-70.

15. Кодекс України з процедур банкрутства: Закон України № 2597-VIII від 18.10.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19/ed20181018#n9>

16. Крахмальова Н. А., Пузирьова П. В. Фінансова реструктуризація підприємств як фактор зміцнення їх фінансового потенціалу. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2020. № 2. С. 51-58.

17. Лазаренко В. В. Доведення до банкрутства окремих суб'єктів господарської діяльності: поняття та правове регулювання. *Держава і право. Юридичні і політичні науки*. 2021. Вип. 89. С. 115-123.

18. Лачкова Л. І., Лачкова В. М. Фінансово-економічний механізм адаптаційної реструктуризації торговельних підприємств України. *Науковий погляд: економіка та управління*. 2019. № 2. С. 48-56.

19. Ловінська Л. Г., Мамишев А. В. Завдання державних підприємств та їх вплив на облікову і звітну інформацію. *Фінанси України*. 2021. № 9. С. 99-116.
20. Любенко А. М. Особливості здійснення фінансового аудиту діяльності підприємств державного сектору економіки на засадах стандартизації. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2015. Вип. 2. С. 82-86.
21. Малій О. Г., Ріяка Т. Ю. Прогнозування фінансового стану підприємства та діагностика банкрутства. *Креативний простір*. 2023. № 11. С. 55-57.
22. Мамедов С. Г. Методичні засади здійснення реструктуризації у фінансовій діяльності банку. *Ефективна економіка*. 2018. № 11. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2018_11_83
23. Мартинов А. А., Мартинова Л. В., Сташевська І. В. Нормативно-правове регулювання процедури банкрутства в Україні: сучасний стан та напрями вдосконалення. *Економіка. Фінанси. Право*. 2022. № 4. С. 18-23.
24. Набатова Ю. О., Гурська Н. В. Оцінка фінансової діяльності підприємства: розробка заходів щодо покращення стану та запобігання можливості банкрутства. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія : Економічні науки*. 2021. № 12(3). С. 53-59.
25. Назарова Г. Б. Основні принципи організації та методики аудиту підприємств, які продовжують строки оренди державного майна (цілісних майнових комплексів). *Економічний простір*. 2013. № 78. С. 242-250.
26. Нусінов В. Я., Буркова Л. А. Оцінювання ймовірності настання банкрутства підприємств з урахуванням горизонту прогнозування. *Агросвіт*. 2021. № 7-8. С. 18-25.
27. Податковий кодекс України: Кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>

28. Про акціонерне товариство «Національна атомна енергогенеруюча компанія «Енергоатом»: Закон України від 06.02.2023 № 2896-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2896-20#Text> (дата звернення 23.05 .2023)

29. Про акціонерні АТ «НАЕК» Енергоатом»: Закон України від 27.07.2022 № 2465-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2465-20#n1985> (дата звернення 25.05 .2023)

30. Проект Закону про внесення змін до статті 18 «Прикінцеві положення» Закону України «Про управління об'єктами державної власності» щодо заборони перетворення державного підприємства «Національна атомна енергогенеруюча компанія «Енергоатом» на час воєнного стану. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/40589> (дата звернення 27.05 .2023)

31. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14?find=1&text=%D0%BE%D0%BF%D1%80%D0%B8%D0%BB%D1%8E%D0%B4#w1_5 (дата звернення 22.03.2023)

32. Про фінансову реструктуризацію: Закон України від 14.06.2016 № 1414-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1414-19#Text> (дата звернення 27.05 .2023)

33. Птащенко Л. О., Онісенко К. В. Фінансові аспекти реструктуризації та модернізації комунального господарства в Україні. *Економіка і регіон*. 2017. № 6. С. 35-42.

34. Сагайдак Р. А. Державний фінансовий аудит в системі контролю діяльності підприємств. *Облік і фінанси*. 2012. № 1. С. 94-97.

35. Селищев С. В. Організація аудиту безперервності діяльності державних підприємств. *Науковий вісник Національної академії статистики, обліку та аудиту*. 2017. № 1-2. С. 35-39.

36. Сердюк О. С. Державно-приватний консорціум як організаційно-економічний механізм ліквідації вугледобувних підприємств. *Економіка промисловості*. 2015. № 2. С. 88-96.

37. Сердюк О. С. Оцінка ефективності інвестиційних проектів з ліквідації вугледобувних підприємств, реалізованих на основі державно-приватного консорціуму. *Економіка промисловості*. 2016. № 1. С. 83-92.

38. Слущкий Є. В. Аудит оцінки основних засобів на різних етапах їх життєвого циклу на прикладі підприємств, віднесених до управління державного концерну «Укроборонпром». *Проблеми системного підходу в економіці*. 2017. Вип. 5. С. 232-237.

39. Ткач О. Л. Забезпечення ефективності проведення державного аудиту (на прикладі підприємств водного господарства). *Держава та регіони. Серія : Економіка та підприємництво*. 2019. № 4. С. 189-195.

40. Череп О. Г., Іванченко Д. М. Оптимізація структури оборотних активів підприємства в межах фінансової реструктуризації. *Вісник Запорізького національного університету. Економічні науки*. 2018. № 1. С. 37-43.

41. Чумак О. В. Збалансованість показників економічної діяльності державних підприємств у нефінансовій звітності. *Економічний простір*. 2019. № 146. С. 137-148.

42. Шкуропат О. Г., Петруха С. В., Мельников О. В. Перспективи державних підприємств в умовах модернізації системи управління державною власністю (на прикладі підприємств, віднесених до сфери управління Державної аудиторської служби України). *Економічний вісник. Серія : Фінанси, облік, оподаткування*. 2021. Вип. 8. С. 144-155.

43. Шубіна С. В., Малахов В. А., Медведєва А. Т. Теоретико-методичні підходи до аналізу витрат, доходів і фінансових результатів на основі звітності державного підприємства «Харківський механічний завод». *Вісник Університету банківської справи*. 2018. № 3. С. 122–129.